

P R Æ F A T I O.

I. D E P L A N T I S H E L V E T I C I S.

ELVETIAM vocamus, quæ foederibus tredecim pagorum, Rhætiae, Valesiae, aliisque foederatis civitatibus, & liberarum civitatum subditis continetur. Modica huic toti regioni est amplitudo, quam quatuor fere gradus longitudinis metiaris, quæ vero a septentrione ad meridiem tantum habeat intervalli, quantum est inter 48. gradum, & 46.

Univerſæ Helvetiæ duas partes facias, quarum altera est cisalpina major, qua principes civitates continentur; tranſalpina altera, ab Inſubria avulſa, tota ſubditorum.

Verior Helvetia ad ſeptentrionem alpium ponitur, inter ipſa alpium juga. Fines in univerſum habet, ad meridiem longiſſimum alpium jugum, quod a lacu Lemano inter Valesiam, vallemque Prætoriam, Seſſiam, Antigoriam, aliasque ad Furcam uſque montem; inde a Gotthardo, per montem Lucumonium & Adulam, inter Rhætiam liberam & ſubjectorum ejus Reipublicæ valles, ad Septimum montem; hinc per Prægalliënſium orientalia juga, & inter vallem Tellinam atque Oeni vallem, & ad juga uſque Burmiënſia producitur. Hæc tota alpium longitudo paſſim quidem aliquantum deprimitur, ut vias præſtet in Italiam tranſituris: ſed & eæ valles peraltæ ſunt, & aſperæ veræque alpes, neque uſquam rota ex Helvetia ad Italos acceſſum invenit. Soleo hoc alpium dorſum, quod centum leucis non multo brevius eſt, *meridionale* vocare.

Non ſimplex dorſum eſt, quod diximus, alia ei parallela, aut varie certe connexa, pene ad eandem altitudinem adſcendentia, ab Occidente ad Orientem decurrunt.

A lacus Lemani utique vicinia, & potiſſimum a clauſtris Valesiæ, quæ ſunt e regione Agauni, in Bernatium ditone alpium dorſum boreale incipit, quod ad meridiem primum, inde rectius ad orientem ſolem excurrit, a Bernatibus Valesios dividit, & cum dorſo meridionali in Furca monte coaleſcit. Sed ex monte Gotthardo cum Furca, per alias alpes connexo, aliud dorſum fere ejuſdem ductus incipit, *Criſpalti* cum nomine, Uranioſque, deinde Glarönenſes, a Rhætis longe dividit. Id tamen dorſum in Sarunetibus ſubſidet, mediocrefque in montes deprimitur. Inde iterum adſurgit, aſperrimisque jugis inter Abbatiſcellanos & atque Toggios, mitioribus inter illos Rhenumque ad lacum uſque Bodamicum continuatur.

Deinde ex præcipuo utroque dorſo, boreali & meridionali, alia juga breviora, sæpe tamen præalta, mutato ductu, hinc ad Eurum fere & ad Auſtrum, inde ad Occaſum & Septentrionem ſe propagant.

Ab Auſtrali dorſo principes quidem alpes verſus auſtrum mareque inferum, inter Sabaudos & Prætorios, & Pedemontanos, denique ad Vari oftia pergunt, admiranda paſſim altitudine.

Aliud dorſum, idemque brevius, ad meridiem deſcendit, vallemque Prætoriam ab alia Auguſtanorum valle diſtinguit. Ejuſmodi porro numeroſa dorſa Prætorienſes valles diſſepiunt, & princeps aliud a Furca monte, inde ſecundum Lepontios, hinc Oſcellanos, in Inſubriæ planitiem uſque deſcendit.

Ad boream idem excelſum dorſum multa juga, breviora tamen, in præcipuam uſque Valesiæ vallem emittit, quæ juga tamquam ramos majoris vallis intercipiunt, a qua univerſa regio nomen habet. Inter eas valles ſunt val-

lis Entremont, de Bagnes, vallis St. Nicolai sæpe nobis dicta, vallis Erinia, *das Binnenthal*, aliæ.

Ultra Furcam, in Rhætis, adeo multiplicia sunt juga, quæ ex magno alpium dorso exeunt, ut vix ullo sermone possint describi. Breve est, quod Rhenum inter posteriorem & medium, aliudque quod inter istum & anteriorem Rhenum ad Disentium porrigitur; alia vallem Misauca & Calancam, Brennam, & Lepontiam, continent, ad meridiem emissa. Deinde in Averfanis in altissimum quasi cumulum alpes congeruntur. Dorsum boreale versus Bodamicum lacum Rhætiae principem vallem comitatur. Aliud ex opposito ad meridiem emissum Prægallienfes ad occidentem continet.

Duo alia ferissima & altissima dorso inde ad orientem pergunt, meridionale a Burniensi jugo quidem inter Tellinam vallem & Venetos: aliud pariter ad orientem, sed boreæ propius continuatur, & cum priori præcipuo dorso vallis Oeni initia intercipit. Ab eo ipso boreali jugo, ad boream, multa non satis mihi nota alia dorfa educuntur, inter quæ Rhæticus est mons, & inter ea dorfa *decem jurisdictionum* fœdus per valles altissimas dispergitur.

Boreale alpium jugum, quod ab occidente sole aque Agauno repeto, versus Bernenses numerosa brachia exporrigit, ad Aquitenses primùm, & breve, quod valli *Ormond* ad meridiem adjacet; alterum, ad septentrionem eidem valli objectum, ad meridiem vallis *les Mosses*; tertium inter *Etivaz* & *les Mosses*; quartum inter *Gesteig Etivaz* & Sanensem vallem; quintum inter *Gesteig* & *Lauwenen*; sextum inter *Lauwenen* & vallem *Simmiæ*: idem inflexum ad orientem longe inter hanc vallem & *Adelboden* porrigitur; septimum inter *Adelboden* & *Candersteg*; octavum inter *Lauerbrunnen* & *Candersteg* montes vallis *Kienthal* educit: aliud per *Scheidet* vallem *Grindelwald* a lacu *Brienz* dissepit; majus aliud a Furca longe inter Bernenses & Uranios & subsylvanos porro, hinc inter *Lucernenses* & *Subsylvanos* ad orientem, inde ad boream iuter vallem *Emniam* & lacum *Thunensem* productum, in sylva *Graubolz* prope Bernam denique planitiem attingit. Ejus rami valles *Subsylvanorum* distinguunt, & ad eos *Pilatus* mons pertinet. Aliud dorsum tribus vallibus distinctum inter *Uranios* & *Glaronenses* altissimum se interponit, deinde ad *Switenses* continuatum *Albium* montem generat, qui *Tigurinum* inter lacum & *Switenses* & *Tugenos* jacet. Iterum *Glaronenses* aliud jugum a *Toggiis* distinguit, idemque *Toggiis* a *Tigurinis* & a *Thurgovia* separat, & versus lacum *Bodamicum* sensim evanescit.

Aliquæ alpes ex se ipsis exstant, undique profundis vallibus interceptæ. Ejusmodi dorsum est, quod a montibus supra claustra vallis *Simmiæ* longissime versus occidentem *Bernensium* valles *Simmiæ* & *Sanensem* a *Friburgensibus* distinguit.

Ejusmodi est mons *Rigi Switensium*, undique lacubus circumdatus, cumque alpibus nusquam continuus. Ejusmodi etiam est dorsum, quod *Abbatis cellanos* a *Toggiis* & *Rhætis*, aque valle *Rhenana* dividit.

Hæ alpes sunt; *Jura* mons ad boream & occidentem solem *Helvetiam* a *Sequanis* & *Alfatis* separat, multo humilior, montiumque aliarum regionum similior, passim tamen in plura juga sibi parallela, aut ad se invicem inclinata disiectus, inter quæ valles *Neocomensis Comitatus*, & *Biennensium*, & *Basileensis Episcopatus* interjiciuntur.

Quod inter alpes *Juramque* montem medium est, hactenus planitiei propius, collibus & humilioribus montium jugis passim tamen exasperatur, qualis est mons *Legerberg* *Badensium*. Neque usquam lata in *Helvetia* plana que & campestris est regio, a qua nullos montes prospicias. Planior est tamen pars aliqua *Tigurionorum*, tum valles subalpinæ majores.

Alpium

Alpium faciem parum recte notam esse video, liceat ergo breviter aliqua eorum adspargere, quæ tot per eas itineribus vidi.

Alpium natura tota scopulosa est, plerisque locis superne nuda, ut medium cingulum pascuum sit, inum pedem abiegnæ sylvæ vestiant. Etsi eminus pyramides videntur, longe undique a vicinis montibus separatæ, vera tamen dorsa sunt, quorum pars aliqua passim altius in aerem surgit. Altitudinem nemo recte definiit; solum montem *Dent de Midi* ad 8161. pedes supra Rhodanum elevari *J. Gamaliel de Roverea* reperit, olim apud Salinas Bernenses machinarum magister [Ingenieur]. Iste vero mons nives pene omnes æstate dejicit, & est extremus dorsa austrealis atque humilior finis. Montem *la Montagne maudite* Sabaudie ad 13440. pedes supra lacum Lemanium elevari *Cl. Loys* experimentum est, & ea fere, aut paulo sublimior, *M. Schreckhorn*, *Sylvio*, montium supra Gotthardum, *Septimi*, jugorum *Rhæticorum* supra *Burmium* altitudo fuerit. Nam quæ infelix ille *J. B. MICHELI* olim de 2760. perticis montis *Gotthardi* scripsit, non certa basi inter Arburgum & Alpes intercepta nituntur. Quare Alpes ad 16000. supra mare pedes Parisinos fere in aerem surgunt; nam lacus Lemanus 1000. aut 1200. pedibus supra mare elevatur.

Magna pars alpium nive tecta videtur, in multis jugis æterna. Non tamen nix est, quæ videtur. Æterna glacies crustam efficit, quæ declivia culmina alpium tamquam lorica tegit. Ei demum nix infidet. Quare recte accolæ *Gletscher* vocant, quos Germanice montes nivosos dicimus. Mille & ultra passim perticarum latitudinem, hæc glacies tegit. Subtus eadem, qua rupibus, arenæve respondet, fere cava est, & ex eo fornice undique guttæ aqueæ depluunt, calida æstate uberiores, ut ex quaque glaciali mole rivus prodeat. Non alia origo *Rheni* est, aut *Rhodani*, ex qua scaturigine sitim olim levavi, & *Arolæ*, & *Ursæ*. Ei fluvii generandis destinatæ aquæ auxiliares accedunt copiæ, quando a calidi aeris contactu, solive tepore nives colliquescunt; quas possimum subita vis tempestatum cum tonitru conjunctarum, aut Favonius ventus cogit contabescere, cum summo accolarum & terrore & periculo.

Tertia fluviorum causa pluvia est, de nubibus stillans, quoties eæ ex medio dorso alpium subito fursum rapiuntur, superque montium culmina in pluviam roridam solvuntur, quod phænomenon decies sum expertus. Ea aqua ut in rivos consuat, adjuvatur propria alpium fabrica. Rupes, quæ in sublime surgunt, innumerabilibus effodiuntur incilibus, quæ plana inclinata sunt, ad angulum varium conjuncta. Per ea, scopuloso alveo confirmata, delabentes aquæ cælestes, infra culmina alpium aut in lacum aliquem conjunguntur; quos innumeros alpium convalles recondunt, aut in rivum uniuntur, qui porro similibus copiis auctus, per supremas valles quidem hand profundo in alveo labitur, paulo inferius, ubi nunc terrea magis montis natura est, fere inter præcipitia supercilia profundum sibi nidum effodit, per quem repetitis cataractis, sæpe in pollinem aqueum dissipatus torrens, denique vallem attingit; in eam lapides de montibus avulsos defert, eamque late glareosa crusta obducit, donec aut in alium majorem lacum recipiatur, aut in fluvio majori evanescat. Hæc communis est alpium fabrica, qua flumina generant, conjunctis glaciæ liquatæ, nivis contabescentis, pluviaeque & nebularam aquis.

Lacus alpini suos per torrentes aquas suas plerumque effundunt; sunt quorum aquæ inconspicuas per rimas se subducunt. Ejusmodi est *Juratensis* lacus, non ille exiguus, neque tribus leucis brevior, quem cominus vidi, nullum per vorticem aquas suas amittere, sed per rimas saxosi alvei tacite se subducere. In aliis lacubus vortices dari non negavero; vidi certe, proxime *Rupem*, aquas torrentis *l'Eau froide* conspicuo gurgite sub saxa se subducere, & longe sub pedibus ambulantis marmurare: & cum sæpe fluvios compararem cum se ipsis,

magnam partem aquarum de iis disperire, dum ad planitiem descendunt, mihi ex comparata aquarum copia peruasi, quæ in planitie multo minor est, quam ex conjunctis torrentibus sperasses. minor etiam, quam supra tot alios rivos fuerit, quorum aquas fluvius recepit. Si Arolam prope Interlacum cum Arola sub urbe Berna compares, qua tota vadari potest, sub veteri Noso-dochio, multo plus aquæ in eo fluvio fuisse adgnosces, antequam *Candera*, & *Simma*, & *Rotachæ*, & *Sulla*, & *Gurba*, non modicorum torrentium, aquas receperit.

Id tamen non dissimulare oportet, duplicem lacuum subalpinorum utilitatem esse; earumque evidentissimam exhalare partem aquæ, quæ ex alpibus defluit: alteram destruere summam illam celeritatem, cum qua a culminibus, tot pedum millia altis, lapsu præcipite ruit. Arola enim ex lacu Thunenfi versus Bernam non majori cum celeritate properat, quam properaret, si in lacu suam haberet scaturiginem. Utroque modo violentia alpinorum fluminum frangitur: quæ eorum vicinis multo periculiosior est, quando nullo lacu suscipiuntur, ut *Emma*, *Sarina*.

Dixi de thorace glaciali alpium, universam partem culminibus subjectam late tenente: sed aliæ moles glaciales valles longe replent, quæ ad meridiem altissima montium juga objecta habent, solisque radiis his molibus interjectis orbantur, etsi neque in australi alpium facie nulli sunt glaciales tractus. Eæ valles sæpe per aliquot leucas, per unius alteriusve demum diei iter, glacie replentur, quæ petris & arenæ subjectis insternitur, aque illis quasi nucleis figuratur, ut irritati maris cum suis undis congelati similis horreat. Ejusmodi vallis ab alpibus super vallem *Lauterbrunnen* ad usque vallem, quæ *Arolam* ad *Hospitale Grimsulæ* emittit, per quatuordecim fere leucas continuatur: talis a valle de *Bagnes* versus *Vierge* pari longitudine inter alpium meridionalium duo dorfa intercipitur: & plures ejusmodi glaciali lacu repletæ valles passim inter alpium dorfa interjiciuntur, non quidem in unum mare glaciale conjunctæ, ut amici olim nostri **CHRISTIANUS** medicus, & **J. Georgius ALTMANN** Græcarum Literarum Professor, scriptum reliquerunt. Nam cis *Grimsulam* quidem prior ille lacus terminatur, & si longissime ajas produci, certe per alpes *Gemmas* interpolatur.

Ex lacubus illis glacialibus, inter scopulos alpinos, qua passim laxata montium compages vallecule distinguitur, continui glaciales clivi inhabitatam planitiem descendunt: eosque fere quasi fluvios glaciales exteri solent adire, quos in valle *Grindelia* duos, tertium proxime videas, quando jugum *Scheidel* superasti. Ex ejusmodi declivibus lacuum glacialium appendicibus fluvii etiam prodeunt, ut *Lütschina* quidem *Grindelienfis* [a].

Alpium dorfa plerumque multiplicibus jugis fiunt, quorum media altissima, inde versus planitiem, utrinque humiliora, alia fere præcipuo dorso parallela incedunt. Ita illæ valles fiunt, in quas glacies effunditur.

Scopulos alpinos nondum altissimos passim, & ad occidentem potissimum, Schisti species constituit; summa culmina saxum compositum, ex mica, quarzo, & molliori materie, quod vocant *Geisberger* [b]. Humiliora lapidis calcarii & marmora omnis generis, aliisque duriores lapides vestiunt, qui rivis suos rotundos calcarios pariter lapides volvendos tradunt. Admiscentur coagula filicum, prædura materie conferruminatorum [c]. Cos fere collium est. Arenam valles alpinæ habent, tamen ut nusquam in summis alpibus reperias, eamque videatur aqua ex comminutis petris sibi parasse. Crystalli fere quarzo continentur, & summarum sunt alpium.

Terra

[a] In titulo.

[b] Conf. etiam **CAPPELLE** *pilat.* p. 175.[c] **IDEM** *ibid.* p. 174.

Terra alpina tenax, nigra, pileo adfinis (*Filz*), cum exiguis micis arenosis & lapideis, in *Valesia* sæpe mica argentea adspargitur. Cæterum palustris terræ non dissimilis est, quæ tamen tenacior, pure terrea, absque lapillis esse solet. Et omnino magna pars alpium & montium paludosa est.

Valles subalpinæ, frequenter, qua planæ sunt, argillam subcæruleam pro terra habent, quæ causa est, ut fere paludescant. Aquarum enim ab acclivibus delabentium scaturigines huic argillæ innatantes stagnant, & ejusmodi stirpes alunt, quæ aqua perpetuo amant irrigari. Super eam argillam torrentes aut lapidem stratum, glareasque effundunt, aut tenues arenas, has rarius. Multiplices autem, antiquissimis temporibus, fuisse torrentum eluviones, magna & rotunda saxa demonstrant, quæ in effossis cellis puteisque passim reperiuntur. Paludosa prata olim sylvestria fuisse, ex arboribus credas, quæ in terra palustri passim reperiuntur. Super lacus ubique, ut puto, aliquot leucarum planities est, per quam parens ejus lacus fluvius, media per palustria plana decurrit.

Humus in *Helvetia* rarior esset, nisi trium seculorum perpetua industria ex ingesto fimo sensim terram vegetabilem fabricasset, quæ glareas nunc temperat, aut argillas. Fertilia tamen passim arva reperias, qualia circa *Paterniacum* multiplici feminis restitutione excellunt.

Nusquam in alpe montium ignivomorum inveni vestigia; nusquam pumicem, aut quidquam scoriarum simile, aut quod ignis violentia calcinatum videretur. Et tamen sulfur passim abundat. *Infundibula* etiam sive serobes jurgi, aut ultra, capaces in subalpinis passim reperias; sed eas ruinas gypseos lapides putes dedisse, quos aqua consumat.

Metalla nostri non sunt loci, sed pleraque *Helvetia* habet, ut tamen paucissima aliqua ubertate generet, aut cum quæstu suppeditet. Aurum plerique torrentes volvunt, *Emma* potissimum, rivusque in *Emmam* defluens *Goldbach*, deinde *Arola* & *Rhodanus*. Mineram auri nescio num quis viderit, nisi in *Valesia*, ubi circa *Sempronii* montem in argillosa terra flava, aliqua vis auri a florente *Burginerorum* familia argenti vivi ope eluitur. Argenti minera passim in *Bernensi* agro, etiam in altioribus alpebus circa lacum *Engstlanum* reperta est, nullo cum fructu. Cuprum in *Valesia* circa *Oclodurum* effoditur. Plumbi dives minera est supra *Morcle*, *Bernensium*: olim etiam circa *Sichellauinen* in valle *Lauterbrunnen* coquebatur. Ferri benigna copia est; paucissimis tamen locis fodinæ sunt, quæ fructum reddant. Ditissima minera, subrotunda, silicum similis subluteorum, in *Jura* monte abundat, mollis ea, & bonæ notæ, in solis tamen fere *Episcopatus Basileensis* montibus cum emolumento coquitur, ex nostris temporum errore alienigenis permittitur. In monte *Wetterhorn* nobilis, ponderosa, ferro jam suo similis minera reperitur, utrinque tamen interciderunt, in quibus coquebatur. In *Sarunetum* comitatu chalybem coquebant, circa *Flims*; audio etiam istam fabricam cessare. Sulfur apud *Bernates* frequens est in monte *Lohner*, ex quo in pago *Candersteg* sulfur & vitriolum coqui vidi; deinde circa *Sublins* supra *le Bevioux*, ubi virgineum de petris efflorescit: sed etiam graves sulfure fontes in fodinis salinarum aquarum manant, & aquæ subsalsæ non sine emolumento excoquantur sulfureo vapore divites, qui ab admessa candela ignem concipit. Supra *Lauenen* etiam terra sulfure dives reperitur. Nusquam tamen etiam ista naturæ dona in usum vertuntur. Petroleum passim scaturit, non longe supra *Bernam* ad *Arolam*, & in arenario lapide *Chavornacensi* abunde immixtum reperitur.

CrySTALLI aliqua copia & pretium nonnullum est; solent majores ejus lapidis pyramides in cavernis reperiri, quas accolæ ex eminente rupium gibbo adgnosunt. Ad *Arolæ* ex valle ferissima, versus *Hospitium Grimfulæ* properantis, ripas circa annum 1727. maximæ glebæ centenarum, ducentarum, etiam plurium librarum effossæ sunt, quas annis 1728. & 1733. cominus vidi. Erat inter eas moles ex duabus pyramidibus coalescens 697. librarum. In *Valesia*

lesia suprema etiam majores massas repertas fuisse proceres aliqui ejus regionis narraverunt. Uraniorum ditio & ipsa crystallos fert, & multi ubique homines, aut effodiendis crystallo vitam sustentant, aut vendendis.

Aquarum mineralium ampla in Helvetia copia est, thermarum verarum Badæ & prope Leucam, tum aquarum tepidarum, quales Fabarienses sunt & Weissenburgenses, aquarum demum frigidarum tenui bolo, aut terra lixiviosa prægnantium, quibus ovorum putridorum fetor inest. Acidulæ raræ sunt, sola fere in summa valle *Oeni* circa *St. Mauriti* fanum.

Murizæ seu aquæ falsæ parcus in Helvetia proventus est, inque solo angulo ditionis Bernensis, qui hinc torrente *Avanson* terminatur, inde torrente la *Grande Eau*. Ea regio gypsi crustam sibi instratam habet, quod passim ad usus architectonicos exuritur, vicinum etiam sulfur. Tenuis sunt murizæ venæ, aliquanto meracior, quæ in monte *les Fondemens* scaturit, & in qua octava fere falis marini portio est: debilior altera vicina, sulfureo vapore plena, vix supra centesimam falis datura: debiles etiam, sed uberioris aquæ, quæ ad duas inde leucas, prope pagulum *Panex*, ex glareoso monte prodeunt: parcissimæ denique, quæ in eadem regione sub rupe excelsa *Chamosière* pariter ex terræ superficie prodeunt. Memorabile est, plerisque locis margam cæruleam compactam in montis centro destillantem aquam falsam percolare, quam circumjectus ei margæ durissimæ & micosæ cotis saxum coerces.

Alius sal & sponte de scopulis, etiam in vicinia fontium falsorum efflorescit, & in terra nigra passim per alpes latet, aque nonnullis accolis in purgantem *Salem* perficitur, cum nomine *Gletscher Salz*. Nativo sali Glauberi adfinis, refrigerans & amarus, glacialis, & figura destitutus, in ferro candente spumans, in rimis rupium sub *Chamosière* repertum est.

Vulgaribus aquis Helvetia super omnes fere Europæ regiones excellit. Nusquam limpidas illas aquas & crystallo simillimas se mihi obtulisse memini, postquam ex Helvetia excessi. Ex scopulis enim nostræ per puros filices percolatæ nulla terra vitiantur. Est etiam aliud non paucarum aquarum privilegium, ut neque ipsæ ab ullo gelu in glaciem vertantur, neque vulgares aquas sinant congelari, ad quas admiscuntur. Ejusmodi rivus ex pago *Fontanai* se præcipitat, & Aquilegiam per tubulos ducitur, aquasque torrentis *Grande Eau* adversus omnem hiemis violentiam admistus munit. Ejusmodi etiam fontes in prædio domini Rupensis scaturiunt, quod ad Præfectum pertinet, & quæ solæ per rigidissimas hiemes toti pago suffecerunt, cum vehemens gelu reliquos fontes constrinxisset. Causam phaenomeni ignoramus: purissimæ sunt aquæ, & gustui placent. Credas in profundo lacu subterraneo non longe a scaturigine colligi; ut in eo naturali castello quidem nunquam frigus congelans sentiant, inque brevi itinere non possint subito a 53. gradibus ingeniti caloris ad 32. deprimi.

Caeterum Helvetiorum aquæ non continuo in faectorem vertuntur, neque confervas producunt, ut nostræ Gottingenses solebant.

Helvetia pro universa Europa aquas generat, rationem, qua generat, diximus. Eæ aquæ paratas ubique sibi declives valles reperiunt, perque eas in maximas valles descendunt, *Valesiam*, *Tellinam*, *Lepontiam*, *Rhaetiam*, &c. inque lacus sibi paratos subalpinos se effundunt, quibus Helvetia universa abundat. Nunquam tamen feritatem suam totam deponunt: *Rheni* enim *Scaphusiam* inter & *Basileam* duæ sunt cataraetæ, & rapidissimus alveus tum *Scaphusiae*, tum inter *Lauffenburg* & *Rheinfelden*. *Arola* sexaginta a scaturigine leucis periculosum supra civitatem *Brugg* rapidumque alveum percurrit. *Rhodanus* sub *Lemano* lacu terris conditur, iaxis submersus. *Oenus*, quem *Rhaetia* in *Euxinum Pontem* mittit, totus præceps ruit. Sola *Tela* & supra lacum *Neocomensem*, & infra eum lacum, placido flumine navium patiens labitur.

Nulla in Helvetia vallis est, quæ suo rivo careat, nullus fere pagus, quem vivi aquarum fontes non reddant lactiorem. Vix noti putei, nisi paucissimis locis,

locis, ubi nulla declivitas est. Quare neque credo ab aquarum vitio strumas nasci. Etsi enim in Valesia incolae lutas aquas bibunt, Bernae tamen purissimae sunt, neque ideo strumae in utroque sexu infrequentes.

Sequitur, ut de montibus dicam. Eorum ab alpibus magnum est discrimen. Princeps Jura est, qui hinc ultra Genevam versus Lugdunum continuatur, inde per 50. fere leucas ad Arolae cum Rheno confluentem, quae finem sui facit. Parum scopulosus est, plurimis locis mitis, sylvestris, etiam aratri infra summa juga patiens. Longae in eo monte planities, dorsetque sui similia, pyramides nullae: nuda tamen juga arborum non sunt feracia. Magna pars montis saxo fit similari, subluteo, praeduro, ad aedificia utili, non satis patiente scalpri. Ferro, & optimo, Jura abundat. Sicior est, quam alpes, & passim inaquosus, etiam in vallibus, ut nivis contabescens glacieque rivos desideres.

Sunt etiam in *Emmia* valle montes ex alpibus, sed eminus, continuati, quos ipsi rustici proprio nomine a scopulosis alpibus distinguunt, toti ex glarea congesti, aut certe absconsis sub multa terra rupibus concamerati, fere ut in *Hercynia* valle.

Ab iis montibus colles innumeri propagantur, rivulentis valleculis distincti, absque ullo certo ordine, qualis fere tuberosa terrae facies in *Nuitonia* est. In collibus eos dominatur, quem lapidem hinc a pago *Lutry* ad *Burgdorf* ubique reperias, aut nudum, & scopulosum, aut pauca terra sepultum, cujusmodi etiam arenario monti urbs *Berna* infidet.

Non reperio tamen, ullam in tractibus Helvetiae variis lapidis specierum constantiam esse. Circa *Lutry* eos effoditur. Inde succedit durus lapis, calcarius, ex alpibus continuatus. Huic immiscetur coagula lapidea, filicum, quos dura materies conferruminavit, & quos passim ad viam inter *Cuilly* & *St. Saphorin* reperias. Durae iterum calcariae petrae ultra *Chillon* sequuntur, & marmor verum varii coloris, quod valli principi *Aquilensium* undique imminet. Et tamen idem marmor passim rubente cote interrumpitur, cis *Ivorne*: & multo gypso trans torrentem la *Grande Eau*. Proxima scopulosa *Valesia* marmore destituitur. Vicinus *Schistus* ad usque *Bex* descendit, supra eum pagum ad tegulas aptus, inde in alpes adscendit.

Ita, cum collis pro via regia munienda perfoderetur, proxime *Bernam*, trans *Arolam*, mistum vidi lapidem micaceum & quarzeum alpinum, cum calcario lapide rotundo, cotisque arenariae lapicidina confusum. Argilla etiam totum montem *Jorat* tegit, cujus rupes ex cote constant.

Liceat addere, marmora Helvetica omnia varii esse coloris, alba nulla innotuisse, ut nescias, quibus ex montibus *Romani* immensas albi marmoris glebas intulerint, quae *Aventici* in aedificiis & statuis reperiuntur. In altiora marmor scandit, cum ex roseo & viridi varium circa rupes glaciales vallis *Grindelwald* frequens reperiatur, deciduum, neque integris in rupibus. Nigrum, perpulchrum circa *St. Tryphon* effoditur, ex luteo, cinereo, & rufescente sanguineo varium circa *Roche*, & proxime cinereum, etiam maculosum: circa *Spiez* nigrum cum venis albis, cui vulgo *Bernae* aedes superaedificantur. Cos subcaerulea *Bernae* praepulchra est: caeterum is lapis hoc vitium patitur, quod humorem trahat ut, omnino, terram si contigerit, se ipsum consumat. Silices jaspini, albi, rubri, virides, nigri, ubique in Helvetiae rivis abundant, eorumque, qui nigri sunt, aliquid dicuntur habere auri. Arenae ex contrito quarzo, ex lapillis granatorum similibus, aliisque crystallis constant: alvei fluviorum fere planissimis ovatisque lapidibus arenariae indolis sternuntur, ad *SPALLANZANI*, Viri Cl. pericula aptissimis.

Cretam Helvetia ignorat, cum calcariis lapidibus abundet. Nusquam etiam magnos arenosos tractus reperias; qui adsunt, ii fere aut circa lacum ripas, aut fluviorum littora reperiuntur.

Vides, amice Lector, quo haec omnia spectent. Dicere nunc oportet de plantarum varietate, quas Helvetica tellus generat. Ea varietas cum situ locorum, cumque aquis connexa est, sed etiam, & potissimum, cum aere.

Helvetia pene omnes Europae regiones repraesentat, ab ultima Laponia, etiam a Spizbergia, ad ipsam usque Hispaniam. Et merito. Circa glaciales scopulos, in altissimis alpium vallibus, eadem aeris, quae in *Spizbergia*, temperies est, ut nempe brevissima aestas, vix quadraginta dierum fit, & ipsa nivibus interrupta, hiems severa reliquum annum regat. Quare pleraeque a *Friderico MARTENS* in *Spizbergia* repertae plantae circa glacialia alpium proveniunt [d]. Cum eae plantae ad mare *Spizbergiae* & *Grönlandiae* nascantur, apparet causam, quae facit, ut plantae in alpebus propriae proveniant, non in levitate aeris esse, sed in frigore: id enim cum ultimo septentrione commune alpes habent, aeris pondus diversissimum.

Inde, ut ab aeterna glacie receditur, pascua succedunt, macilenta prima, scopulosa, & folis ovibus accessa: in quibus humillimae plantae, perennes omnes, pleraeque albis floribus conspicuae, breves caespites faciunt [e]. Duriores sunt in universum, colorum in siccando tenaciores, & magis aromaticae, ut etiam vulgares *Ranunculi* grato sint odore [f].

Et magis atque magis pascua laetiora vaccis sufficiunt, in quibus quadraginta diebus armenta morantur, quibus nempe solis, neque satis cetro, nivibus vacant. In ea regione plantae numerosae prodeunt, quae vulgo alpinae dicuntur, & quarum non paucae, quas enumerare non adinet, etiam in *Laponia*, *Sibiria* & *Kamtschatka* proveniunt; aliquae etiam in Asiae altissimis montibus [g]; summi montes harum plantarum plerasque proferunt.

In his pascuis arbores incipiunt pullulare, priores *Sabinae*, & *Pini* eduli fructu, cum *Rhododendris*, *Vacciniis*, *Salicibus* *Myrtillinis*, *Serpyllifoliis*, aliisque.

Inferius paulo sylvae succedunt abiignae, & in alpium, & in montium declivitate. Earum aliquae ad septentrionem spectantes boreales plantas *Laponiae* & *Siberiae* generant, sylvae exemplo, quae inter montem *Pontdenant* ad pagum *les Plans* descendit [h]. Caeterae sylvae hujus generis fere *Hercynicas*, *Suecicasque* plantas alunt, non quidem omnes, aliasque suas, & *Helvetiae* proprias.

Inter sylvas pasim prata intercipiuntur, quae ambustis arboribus successerunt, laetissima pleraque & optimi foeni fecundissima. In iis *Gentianae* luteae, *Veratra*, *campanulae* *Drabae* folio, & *Anchusae*, *Stachys* fusca, aliaeque plantae montanae dominantur.

Et nunc submontanae & subalpinae regiones sequuntur, agris, pratis & sylvis variae; qualis est *Nuitonia*, & *Friburgensis* ditio, aliaeque subjectae humilioribus nunc montibus inaequales, non planities, sed ex collibus valliumque acervis compositae regiones. Hae septentrionali *Germaniae* propiores sunt, ut tamen & arenosa absint, & torfeta aliqua sint, sed minus ampla. Cum vulgaribus plantis tamen alpinae aliquae intercedunt, quas fere a torrentibus devectas esse putes [i].

Et

[d] *Spizbergiae* *Ranunculus* calyce villosus; *Myosotis* uniflora; *Saxifraga* *Ericoides*; *Bistorta* vivipara; *Salix* *Ulmii* folia.

[e] *Salix* *Ulmii* folio; *Alchemilla* quinquefolia; *Gramen* avenaceum *Cast.* rar. 258; *Avena* aurea; *Avena* arundinacea; *Cyperoides* rar. 272. 273; *Juncus* triflorus, squamosus; *Bulbopodium* *DILL.*; *Ranunculus* *Ruta* folio. *Radix* *Rhodii*. *Sedum* teretifolium 446. rar.; *Saxifraga* *Serpylli* folia 461; *Alfina* 494. 501; *Campanula* 606; *Vitaliana*; *Aretiae* 636. 637. 640; *Viola* 661; *Cardamine* *Bellidis* folio, *Reseda* folio; *Sisymbrium* caeruleum; *Pedicularis* 824. 829; *Spica* *Celtica*; *Abun-*

thium alpinum candidum humile; *Filago* 999. 110; *Eriogeron* 939; *Hieracium* 989.

[f] *CAPPELSE* *Pilat.* p. 77.

[g] *Astragalus* floribus sessilibus congestis.

[h] *Epipogon* *Sibiricum*; *Ophrys* minima *Hercynica*; *Pirola* uniflora, *Hercynica*; *Orchioides* *MICHXELI* *Hercynica*; *Corallorhiza* borealis.

[i] *Bellidistrum* *MICHXELI*; *Lychnis* multiflora per ampla radice; *Saxifraga* ciliata *CLUSSIANA*; *Campanula* alpina minima; *Phalangium* alpinum palustre, hae *Bernae* viciniae.

Et nunc planities succedit vitifera, Basileensis, Tigurina, Turgoviensis, Paterniacensis, Vaudensis, Genevensis, vallium alpinarum. Calidior ista, Jenensem regionem fere imitatur, aut Germaniam mediam. Apricae autem vitiferae Lemani, & Neocomensis lacus ripae, & Valesiae pars media, & vinorum generositate superant, & plantarum. Multae hic reperiuntur Austriae [k], Galliae calidioris [l] stirpes, & Italiae [m]; aliquae etiam Hispanicae [n] in vallibus calidissimis, & austro expositis, Tellina & Valesiaca. In iisdem vina aromatica, nativo spiritu plenissima, & violentissima nascuntur.

Calor aeris in his vallibus est ejusmodi, ut apud exteros fidem vix inveniat. Vidi, cum caelum tempestatem minaretur, in thermometro *Rupe* soli opposito ad 117. gradus Fahr. argentum vivum ascendisse, vidi multo altius anno 1762. & ad 140. gradus, cum in horti muro adfixissem, quo & a borea & ab Euro defendebatur. Id thermometrum Cl. de TREYTORRENS, Lausannensis Physices Professor, ipse paraverat.

Calidissimae demum regiones sunt in Tellina valle, & in transalpina Helvetia circa Luganum, Chiavennam. Ibi plantae parum plene hactenus cognitae proveniunt, sed omnino Italicae [o], inque Germania ignotae, si Carniolam & Istriam noles cum Germania numerare.

Ita factum est, ut Helvetia in exigua amplitudine tamen numerosiores plantas educat, quam ea regna, quorum hactenus catalogos herbarios possidemus. Non quod negemus in Sabaudiae & Pedemontii alpibus, vallibus, & planitie, eadem divitias repertum iri, si *Caroli ALLIONI* tabulae stirpesque prodibunt. Si vero *Antonius GOUAN* in flora Montpelienfi ad 1865. species numeravit, quarum 1600. fere sunt conspicuo flore, si nostra Enumeratio pene 2500. species, & 1714. praeter *Lichenes, Muscos & Fungos* plantas continet, merito tamen credo superare nostras, cum Cl. *Vir plurimas hortenses suis accensuerit*, nos ne unicam, quae non sit in incultis reperta: ut vix sint supra viginti, de quibus suspiceris, ex horto elapsas esse.

Mirum vero est, quam exiguo tractu tanta stirpium varietas contineatur. Si Seduno Valesiae in montem *Sanetsch* iter feceris, quod est fere septem horarum, relinques Seduni Ephedram, Gramen echinatum, Punicas per rupes montis Valeriae florentes, relinques Castaneas, laetissimas Juglandes, quas plurimae cicadae perstrepunt; & vites optimi vini feraces; deinde agros, eximio tritico secundos; & paulatim Fagi evanescent, & Quercus, deinde etiam Abietes Te deferent, paulo post Pini edules, inde universum arborum genus, & poteris inter Saxifragas ericoides, aliasque Spizbergiae plantas prandere; uniusque dimidii diei spatio plantas legere, quae hinc sub gradu latitudinis 80mo, inde sub 40. nascuntur.

Et tamen magna pars Helvetiae nondum divitias suas aperuit. Lectae fere sunt plantae alpium occidentalium, & mediarum, ut tamen, in tanto numero jugorum, plurima adhuc in australi dorso nondum tacta sint, aliqua

in

[k] Scorzonera angustifolia; Xeranthemum; Leucocum angustifolium; Cyclamen; Androsace; Siler Aquilegiae folio; Limodorum; Botrys; Rhamnus minor.

[l] Hieracium montanum tomentosum; Rhagadiolus *Hist.* Millefolium luteum; Calcitrapa lutea; Atractylis; Valeriana rubra; Lavandula; Hysopus; Rosmarinus; Melissa; Cataria tomentosa; Betonica Hysopifolia; Odonites odorata; Linaria Bellidis folio; Orbanche purpurea; Vicia Onobrychidis folio; Lathyrus & GOUAN; Coronilla minima; Alysson Leucoji folio viridi; Astragalus Montpelienus; Myagrum 979 rar. Pervinca latifolia; Viscago Gallica; Coris; Helianthemum Erica folio; Helleborus onifolius; Refeda alba; Fritillaria; Narcissi duo; Muscari maximum; Gramen paniculis elegantissimis; Polycnemum; Hyacinthus racemosus maximus.

[m] Aster luteus; Filago electrina; Carpesium; Echinopus; Rhaiponticum rar. 891. & 892; Cytisus Riv.

Anonis flore luteo parvo; Dorycnium; Eruca Tanacetii folio; Sinapi rar. 707. β ; Eruca festiva; Iberis MARTENSII. Campanula Bononiensis; Galium nigro purpureum; Galium tetraphyllum; Cicutaria fetidissima; Cotentis; Telephium; Myosotis tomentosa; Lychnis coronaria; Geranium Romanum; Cistus femina Salviae folio; Pentaphyllum rectum; Anemone latifolia; Clematis recta alba; Allium umbella pendula; Erythronium; Asphodelus luteus; Orchis lingua; Scirpus maritimus; Gramen echinatum; Arundo sativa; Blitum; Ficus.

[n] Herba alba; Cataria Hispanica; Lepidium Thymbrae folio; Muscipula Hispanica; Tuna; Ephedra; Gelseminum.

[o] Scabiosa argentea; Mandragora; Phytolacca; Erica Coridis folio I; Tanacetum balsamita; Aloe vulgaris; Abutilon; Celtis; Phoenix Aegilops; Acrostichum Marantae.

in boreali. Sed etiam alpes inter Uranienfes & Rhaetos, alpes Rhaeticae, quae funt inter Rhenum & Oenum, alpes in fumma valle Tellina & circa Abduae fluvii fcaturigines, alpes inter eam vallem & Venetos, alpes provinciae Helvetiorum tranfalpinae, alpes vallium *Palanca*, *Breunia*, *Lepontiae* vix fparsim unico itinere funt defloratae. Ab alpibus tamen ad Italiam fpectantibus ego quidem plurimum boni fpero.

Ita tota Helvetia Infubrica, congener & limitanea Italiae, vix leviter eft percurfa, plurimumque fperatur fructus, fi circa lacus tranfalpinos, ut *Lugani*, idoneus homo aestatem viveret, inque ftirpibus legendis inftitutus. Nunquam autem mihi fortuna favit, ut etiam fumtibus erogatis, ejusmodi iter procurare potuerim.

Thurgovia, *Ager Solodorenfis*, *Friburgenfis* pene novae funt regiones. Et illa tamen ftirpes vicinae Sueviae permittit, *Scorzoneram* humilem, *Peucedanum*, *Quinquefolium TRAGI*, quæ nondum in cenfum noftrum redactæ funt.

Jura mons paffim perreptatus fuit, ager *Genevenfis*, *Bafileenfis*, *Tigurinus*, *Bernenfis* equidem oculos botanices peritos paffi funt, tamen ut plerisque locis, certe in plantis minoribus, *Fungis* & *Mufcis*, fpicilegium poffit fupereffe.

Deficient autem etiam poft importunos gnarorum virorum labores, plantae marinae, quae circa noftros fontes falfo nullae nafcuntur: deficient fegetalium planitiei aliquae, & arenofae, & magnorum ericetorum ftirpes, quales tractus nobis nulli funt.

II. DE STIRPIBUS HELVETICIS AUCTORES.

Tanta cum fit Helvetiae in producendis plantis felicitas, dudum paffim aliqui exftiterunt viri, qui in haec naturae dona inquifiverint: etfi, praeter ea, quae in *J. Jacobum SCHEUCHZERUM* republica Tigurina contulit, nunquam publica liberalitas, aut ulla remuneratio ftirpium amicos adjuvit.

Otho BRUNFELS aliquo certe tempore, poliater fuit Bernenfis. Idem primus tolerabiles dedit ftirpium icones, quarum non pauciffimas *FUCHSIUS* fuas fecit, folas autem vulgares & in officinis notas plantulas delineatas dedit, & ad compilandos fcriptores animum deflexit.

Johannes FRICCIUS, *Conradi GESNERI* avunculus magnus, ftirpes amavit, & hortulum coluit [a], caeterum nihil fcriptum reliquit, multum tamen ei debemus, quod *C. GESNERUM* ad plantas amandas pellexerit [b].

Johannes RHELLICANUS iter alpinum primus omnium defcriptum dedit, latinis verfibus, & *Gentianam* atque nigram *Orchidem* defcripfit, circa annum 1536.

Hieronymus TRAGUS, *Hornbacenfis* *Bipontinus*, aliquam Rhaetiae partem adiit, ut ex *historia Cyclamini* adparet [c].

Botanicorum facile principem paulo poft *TRAGUM* Tigurum protulit, *Conradum GESNERUM* humaniorum literarum peritiffimum, primum inter nuperos, qui thefauros naturales collegerit & fervaverit. Sed in plantis potiffimum viri industria eminuit [d]. In agros & alpes plurimis itineribus excurrit, ut plantas legeret, *Laufannae* [e], *Badae* [f], *Monfpelii*, *Bafileae* [g], ut etiam provectioni aetate, cum debili effet corpusculo, tamen in lacu nataverit, quo aquaticas aliquas ftirpes corraderet [h]. In alpes plura itinera fufcepit, qui ab ipfo anno 1543. fecum decreverit, unum, ubi minimum, montem quotannis adire [i], neque ei confilio eventum defuiffe, ex alio *Cl. Viri* opere adparet [k]. Non potui omnia fummi Viri itinera perveftigare. *Glaronenfes* alpes adiffe video, & anno 1555. montem *Fractum*, anno

[a] GESNER *Ind. quadrupart. Praef.*

[b] *Praef. ad Ind. Quadrupart.*

[c] p. 905. editionis KYBERINGÆ.

[d] In eas fe infanire vir fummus *Epift. Wolfian.* p. 117. 118. b.

[e] Ubi Graeca literas docuit *SIMLER Vit.* p. 5. 6.

[f] Anno 1560. *Epift. ad J. B.* p. 88.

[g] *SIMLER Vit.* p. 6. b. 14. b.

[h] Anno 1563. *Epift. ad J. B.* p. 118.

[i] *De lactar. oper. praef.*

[k] *Praef. ad iter montis Fracti.*

anno 1561. in vallem Tellinam, & ipsum montem Braulium; anno 1563. in montem Bokmatt Switenfium adscendisse. Multa ab amicis habuit, *Benedicto ARETIO*, *PIPERINO*, *Theodor. ZWINGERO*, *L. RAUWOLFIO*, *Thadæo DUNO*, *COLLINO* Sedunensi, & a juvene, qui proxime ad *GESNERI* famam suo tempore accessit *Johanne BAUHINO*. Hortum [l] etiam ab anno 1560. coluit, pictores, & sculptores aluit, & omni molimine ad magnum opus herbarium se comparavit, quod pene perfectum reliquit [m]. Ipse picturae non imperitus lineas subtilissimas ad ipsam naturam [n] ducentem pictorem adjuvit, neque facile meliores stirpium figuras [o] invenias, quarum ad millenas in *CAMERARIANAM* epitomen transferunt, ultra ducentas nunc posthumas liberalitati *ILL. TREWII* debemus, qui totos multo ditiores, thesauros *GESNERIANOS* a *CAMERARII* [p] & *THOMASII* heredibus coemptos possidet.

Ante nuperos omnes, ipsumque *Andream CÆSALPINUM*, *GESNERUS* perspicax vidit, esse in plantis alias partes aliis digniores, & posse ex istis solis adfinitates [q] naturales [r] erui, quibus ducibus similes species in unum ejusmodi nominis genus colligantur. Eos characteres in flore inque femine [s] sagax posuit; quare & studium suum in iis partibus recte exprimendis maximum esse, & ipse adservavit [t], & res ipsa demonstrat. Ita sensit *Lanium* cum *Molucca* flore convenire [u], a femine distingui; *Staphisagriam* [x] cum *Aconito* adfinitate connecti: tum *Tragopogonem* & *Scorzoneram* [y], *Dulcamaram* & *Solanum* [z], *Calceolum* & *Orchides* [a]. Calycis etiam a petalo discrimen pervidit, & *Hellebori* calycem, ut persistentem, male pro flore haberi monuit [b].

Idem in viribus plantarum medicis scrutandis per experimenta progressus est, ut odorem primum & saporem exploraret [c]; deinde deglutitæ plantæ periculum faceret, ut sensim dosin augetet, etiam in venenis, amicis frustra reclamantibus. Ita mire profecit in viribus stirpium ex odore definiendis, ut etiam vim purgantem ex olfactu sagiret. Quare vires *Hellebori*, ad incidendos crassos humores in asthma, arthritide, apoplexia, mensibus suppressis, aptas perspexit; oxymel etiam elleboratum ex *Veratro* duplex ad eos fines utiliter paravit [d], & aquam *Veratri* [e] cum aceto stillantem, ipsumque *Veratrum* cum melle [f] & aceto coctum, & utrumque nigrum & album [g] *Helleborum* aegris exhibuit. Porro *Eupatorii* cannabini [g*], *Gratiolæ* [h], *Polygalæ* [i] efficaciam, & *Antithoræ* [k], foliorum *Tabaci* [l], *Impatientis* [m], *Gentianellæ* [n], *Lycopersici* [o], *Thoræ* *Valesiensium* [p], *Doronici* sagax detexit. Eclegma de *Spina cervina* [q] primus paravit.

In canibus vires venenatas [q*] *nucis vomicæ*, *Balsamitæ impatientis* [r], & *Paridis* [s] exploravit, neque rusticorum de viribus medicatis experimenta contempsit [t].

Quare

[l] *Epist.* p. 115. aut duos *Præf.* ad l. de Hort. Germ.

[m] *Epist.* p. 58. *Epist.* ad J. B. n. 26.

[n] *Epist.* p. 27 b.

[o] Mille paratas habebat anno 1555. & quingentarum nemini cognitarum figuras moriens reliquit *hist. vit.* p. 15. *WOLF pollicis.* p. 53. b.

[p] Qui a *WOLFIO* redemerat *CRATO* *Epist.* III. p. 263.

[q] *Epist.* *WOLF.* p. 39. b.

[r] Multas classes naturales in libro de collect. plant. expressit.

[s] *Epist.* *WOLF.* p. 65. b. 107. 113. b.

[t] *Epist.* p. 113. &c.

[u] p. 65. b.

[x] p. 113.

[y] p. 3. b.

[z] p. 84. b.

[a] p. 96. b.

[b] *Epist.* ad *KENTMANNUM* p. 84. b.

[c] *Hist. vit.* p. 14. b. *Epist.* *WOLF.* p. 75. b.

[d] *Epist.* p. 9. 12. b. 20. b.

[e] p. 11. 25.

[f] Vel infusum vinosum p. 12. 13.

[g] p. 68. b. 83.

[g*] p. 121.

[h] p. 22. 71. b. *Epist.* ad J. B. p. 33.

[i] p. 121.

[k] *Epist.* ad J. B. n. 10. *Epist.* *WOLF.* p. 66.

[l] *Epist.* *WOLF.* p. 79. b.

[m] p. 109.

[n] Ad febres p. 58. 61. 97.

[o] Pomum integrum absque noxa deglutivit. p. 107.

[p] De *Aconit.* p. 18. b.

[q] *Epist.* *WOLF.* p. 166.

[q*] p. 14. b. *Epist.* ad J. B. n. 31. 33.

[r] p. 109.

[s] *Conf. T.* hujus operis I. p. 419.

[t] *Hist. vit.* p. 14. b.

Quare princeps omnino auctor est stirpium Helveticarum, neque multa posteris addenda reliquisset, neque CLUSIUS unquam tot alpinarum stirpium detestatarum gloria inclaruisset, nisi GESNERI codices intercidissent. Primum certe catalogum stirpium Helveticarum ipse dedit, quem ex posterioribus itineribus, & anni quidem potissimum 1561. ditavit [u]. Ejus operis aliquam partem, ex liberalitate ILL. TREWII, Clar. SCHMIEDELIUS edidit, pluresque promisit.

Benedictus ARETIUS [x] Theologus civisque Bernensis, GESNERI amicus, montes *Niesen* & *Stokhorn* in summi viri gratiam conscendit, & quadraginta fere plantas alpinas primus breviter descripsit, hortumque pulchrioribus plantis alpinis instructum coluit. Ejus nomini ARETIAM inscribere GESNERUS suscepit, ut etiam civi nostro optionem plantæ offerret, quo voto duobus a summi viri morte seculis elapsis rem herbariam solvi

Christophorus PIPERINUS, & ipse in Bernensi agro V. D. M. plantas circa *Sigriswyl* [y], & in valle *Simmia* collegit, pulcherrimis pratis ditissima, quarum nomina meo exemplo *Hortorum Germaniæ* adscripsit.

Caspar COLLIN in Valesia, nisi fallor, pharmacopola, plantas aliquas ad GESNERUM misit, ipsamque, rixarum causam Thoram Valdensium [z].

Ita Galandam montem J. FABRICIUS [a] adiit, ejusque viri frequens in GESNERIANIS *Epistolis* est memoria.

Josias SIMLER, brevis historię Helveticę compiler, plantarum quidem alpinarum aliquam enumerationem edidit; sed ea ex ARETIO & ex GESNERIANA montis *Fracti* historia transcripta est.

Petrum Andream MATTHIOLUM putes aliquam partem *vallis Tellinæ* [b] adiisse, nisi etiam hæc per alios vidit.

Johannes BAUHINUS multis post GESNERUM annis posthumi operis laude inclaruit, cum summo tamen viro literarum commercium aluit, & ad eum passim plantas misit. Alpes Rheticas jugunque *Burmiense* & montem *Bravium* invisit, ipsius omnino GESNERI [c] comes. Deinde per montem *Gothardum* iter fecit [d]. Patavium & Venetias adiit, anno 1563. in Helvetiam redux [e]. Ab eo tempore Galliam Narbonensem adiisse videtur: deinde Ebroduni vixit, & Genevæ & Basileæ, & agros earum civitatum pervestigavit; montes etiam varios adiit *Falconarium*, *Suchet*, *Thuri*, *Salva*, *Wasserfall*: denique monte *Beligardi* consenuit, in montis *Juræ* cum *Vogeso* conjunctione. A prima juventute in *Historia herbaria* elaboranda versatus est, annis supra quinquaginta, ab ipso candidissimo GESNERO ad magnum opus excitatus, quod sui æmulum fore vir summus prævidere potuerat [f]. Id opus perfectum reliquit, in eo infelicio, quod malo sculptori stirpium figuras, maloque editori *Dominico CHABREO*, Socii *Caldorani* opus limandum permiserint. Is enim homo & ignarissimas figurarum transpositiones in ipso opere admisit, & in sua propria *Sciagraphia* adeo non correxit, ut etiam auxerit. In J. BAUHINO magna fuit stirpium peritia, cum scriptorum botanicorum critica cognitione conjuncta. Vix ullam plantam bis posuit, nisi forte aliena, neque accurata descriptio, ipsi subinde, & raro, imposuit. Confusas MATTHIOLI, TABERNEMONTANI aliorumque ejus seculi scriptorum plantas sagax evoluit, summaque fide eorum descriptiones separavit a suis, quas accuratissimas dedit. Dubias plantas THALII & CÆSALPINI non cum veris certisque stirpibus numeravit, dubiasque reliquit, neque iisdem coloribus descripsit, quos ad certas plantas solebat adhibere. Multas novas plantas invenit & descripsit, ut in quatuor libris XVII. XXI. XXII. & XXIX. [g] proprias

[u] *Hort. German. in append.*

[x] A solo ARETIO se in stirpibus discere posse
GESNERI vox est p. 118. b.

[y] GESNER *Hort. Germ.* p. 143. b.

[z] GESNER *Aconit. I. Dioscorid.* p. 5.

[a] Existat cum libr. *de hortis Germaniæ.*

[b] *De Pino Cembro* p. 105.

[c] Conf. loca a me citata hujus operis T. II. p. 110.

[d] *Epist. ad GESNERUM* p. 119.

[e] *Epist. GESNERI Wolfiana* p. 50.

[f] *Epist. ad J. B.* p. 158.

[g] Male ergo BORARTUS, J. BAUHINUM non supra 26. plantas novas habere *Præf. ad Hist. Oxon.*

propriis triginta species habeat, CHERLERIANAS octodecim. Multas etiam plantas alpinas ante annum 1565. in Rhætia legerat, quo anno CLUSIUS ex Hispania rediit [b], ut priora BAUHINI, quam aut CLUSII, aut LOBELII jura sint. Adfinitates naturales minime prætervidit. Quare non abs re Editores CALDORIANI [i] ad *Johannis* opus præfati sunt, nihil simile hactenus produisse, nihil simile facile posteros visuros. RAJUS ubique BAUHINI labores in suam historiam transtulit.

Coævus *Johanni* BAUHINO *Carolus* de PECLUSE, vulgo CLUSIUS, Atrebas, Helvetiam equidem vix adtigit: cæterum hinc in Pannonia & alpibus Austriacis & Stiriacis alpinarum plantarum plurimas descripsit, multas etiam, & accurate delineatas dedit: inde in Hispania calidiores Helveticas legit, & nitidissime depinxit.

Quæ *Petri* PENÆ, quæ *Matthiæ* de LOBEL in communi opere portio sit, difficile fuerit distinguere: cum in Anglica editione LOBELIUS PENÆ nomen totum omittat. Eorum alteruter, & de PENA magis probabile videtur, Helvetiam adiit, *Chavennam*, Rhætiaque partem, Genevam, vicinos aliquos montes, *Badam* denique [k], & aliquot [l] pulcherrimas plantas primus descripsit. Ad LOBELIUM etiam alpinæ plantæ pertinent, quæ in *Johannis* PARKINSON [m] opere occurrunt.

BELLONIUS aliquam partem Helvetiæ adtigisse videtur [l*].

In opere DALECHAMPIANO, quod a MOLINO editum *Historiæ plantarum Lugdunensis* nomine citari solet, passim aliquæ novæ Genevensium montium cives [n] habentur. Potuerunt a J. BAUHINO profectæ esse, qui Lugduni [o] aliquamdiu in ea historia laboraverit, multas etiam plantas & icones ad eam contulerit, quas omnes addit, etiam ad LOBELIUM pervenisse. Pro civibus tamen ISTE aliquas recenset, quæ non sunt in J. BAUHINI historia [p].

Deinde & ipse DALECHAMPIUS videtur montes Genevenses [q], & monti *Dolæ* vicinos [r] salutasse.

Felix PLATERUS, Clinicus celeberrimus, per plurimos annos Professor Basileensis, quod aureum ejus Academiæ ævum fuit, plantas alpium *Valesiæ* & *Pilati* perpulchras in hortum suum siccum contulit, quem olim apud ultimam PLATERORUM sobolem, *Helenam* D. *Claudii* PASSAVANT hospitis mei uxorem vidi. Inter eas sunt aliquæ non prius pro civibus adgnitæ [s].

J. *Henricus* CHERLER, *Johannis* BAUHINI gener, præter *Narbonensem* Provinciam, in qua pulcherrimas stirpes legit, etiam montem *St. Gotthardi*, agrumque *Genevensem*, *Basileensem*, *Ebrodunensem* percurrit. Eæ plantæ in magnum opus transferunt, quod a Socero inceptum ipse erat editurus, nisi mors ejus studium prævertisset. Ad icones LOBELIANAS idem sua manu varias notas adscripsit; ex quibus de nonnullis Helvetiæ civibus primum didici, cum eum codicem *Clar. J. GESNER* mecum communicasset. Viri nomen ex merito in propria planta dedicavi.

Casparus BAUHINUS, *Johannis* frater, sed multis annis junior, æmulum fraterni operis est molitus. Anno 1577. per *Fabarias Thermas*, & *Spelugam* montem, in Italiam penetravit, *Baldum* montem Romamque petiit, & *Patavii*

[b] GESNER *Epist.* p. 122.

[i] Anno 1619. in *Præf.* ad *prodromum operis* J. B.

& CHERLERI.

[k] *Advers.* p. 105. in capite de *Paride*.

[l] *Eryngium* cæruleum *Dipsaci* capitulo, *Myrrhis* minor, *Typha* minor *clava* duplici, *Anemone*, quæ *Caryophyllata* *pentaphyllæa*.

[l*] *Aceris* magnas arbores ad *Lutry de negl. stirp. cult.*

[m] *Bupleuri* alpina species: *Cherleria*, *Fragaria* nana.

[n] *Orchis* rotunda, *Vulneraria* pinnata.

[o] De *Erica Chrysanthema* T. II. p. 18.

[p] *Paeonia*, *Erythronium*.

[q] p. 1152.

[r] p. 1298.

[s] *Viola* uniflora, *Odontites* odorata, *Ranunculus* calyce villosa, qui a celebri Viro nomen habet.

tauii medicinæ operam dedit, ubique pulcherrimas plantas legit: sic in Gallia Narbonensi anno 1579. post quem annum 45. annis superfuit. In patriam redux agrum suæ civitatis, montesque celeberrimos reddidit, qui prius nemini innotuissent. Cum ad senium pervenisset, in florentissima Academiæ suæ conditione multos egregios discipulos habuit, qui & ipsi varias alpium Helveticarum & Valesiacarum partes inviserunt, & quorum plantæ in thesauros C. BAUHINI transferunt, *Joachimum BURSER*, *FLEISSERUM*, *HAGENBACHIUM*, *SPOERLI- NUM*. Plantarum circa Basileam nascentium fidelem & locupletem catalogum edidit. Rariores stirpes in *Prodromo* non paucas descriptas & depictas dedit. In *Pinace* sub unum nomen synonyma, jam eo ævo numerosa, aliorum scriptorum in ordinem redegit: ut ex BAUHINI opere, in difficilibus etiam auctoribus, ut in CÆSALPINO, plantas facile agnoscas. Denique maximum opus molitus, in eo elaborando occubuit. In eo & icones proprias, plerasque elegantes, stirpium daturus erat, & collatitiam ex omnibus scriptoribus, brevemque historiam. Tria audio volumina pene perfecta reliquisse, quorum unicum prodiit, in quo potissimum Gramina continentur, nimis difficilis classis, & quæ ante characteres inventos omnino non potuit perfecta dari. Cæterum vulgo notum est, hunc Clar. virum varietatibus indulgisse, quæ a statura, aliisque intima characteris non subeuntibus plantarum qualitibus repetuntur; sæpiusculum etiam eandem stirpem bis vel ter recensuisse, sicuti & ipse eam reperisset, & ex aliis scriptoribus recepisset.

Discipuli varias regiones Helvetiæ adierunt, *HAGENBACHIUS* glacialibus scopulis celebres valles *Grindelwald* & *Lauterbrunn*; *FLEISSERUS* *Gemmium* & *Bernhardi* montem; *BURSERUS* *Badam*, *Fabarias Thermas*, *vallem Disentiam*, *Gotthardum*, *Gemmium*, montem *Gletscherberg*, *Bernhardum* montem, & *Fractum* adiit. *Herbæ siccæ BURSERI Soram* ab auctore delatæ, a victoribus Suecis *Upsaliam* avectæ sunt. Brevem catalogum plantarum *BURSERI* *Petrus MARTIN* in *Actis Literarum Suecicarum* anno 1724. p. 497. & 530. edidit, & recensuit in propria disputatione *LINNEUS*. Earum plurimæ raræ, aliquæ etiam novæ sunt.

J. Caspar BAUHINUS agrum *Lucernensem*, *Thermas Fabarias*, & *Lunæ* montem percurrit, patrisque Theatrum edidit.

Johannis PONÆ iter montis *Baldi*, jam inter *CLUSII* opera, prodiit, inde potissimum Italice anno 1617. 4°. recusum, multo ditius, plurimas plantas alpium orientalium continet, quarum pleraque nostræ sunt, & bonas icones addittas habet.

Nicolaus CLAVENNA, pharmacopola Rhaetus, *Abinthii* speciem in proprio libello descriptam & depictam dedit, ex quo *confectionem* privilegio munitam præparabat. A *CLUSIANO* diversum esse, non bene docuit. Libello nomen est *de Absinthio umbellifero & Scorzonera Italica* Venet. ann. 1610. 4°.

Pompejus SPRECCCHUS, pariter Rhaetus, in *antabsinthio Clavennæ* Venet. 1611. 4°. recte ostendit, idem esse cum *CLUSIANO*, & pridem amarius.

Daniel RHAGOR, Bernensis, *Thorbergæ* Præfectus, edidit *den Pflanzgarten* Bernæ anno 1639. 8°. *Moguntiæ* anno 1651. 8°. & alias excusum, in quo hortensia opera, pomorum, vitiumque curam docet.

Gamaliel a TURRE Bernensis cum *STROBELBERGERO* [1] Germano, circa *Genevam* stirpes aliquas legerat, sed iste quidem fere *LOBELIUM* exscripsit: de illo nihil mihi innotuit.

Cum a *Bauhinorum* obitu ad *SCHEUCHZEROS* parcissimi Helvetiorum in re herbaria labores fuissent, successit operi *Johannes RAY*, vir perinde in libris legendis, inque plantis decerpendis solers. Anno primum 1663. alieno anni tempore Rhaetiam, Basileam, Scaphusiam invisit. Deinde anno 1664.

per

[1] *Descript. Gall.* p. 100.[2] *Topograph. observat.*

per montem *Bufalora Rhetiae Glaronam* repetiit, & *Tigurum Genevamque* venit. In ea urbe per tres æstivos menses moratus, montes *Saleva, Thuri & Dolaz agrumque Genevensem* tanta felicitate peragravit, ut raras plantas plurimas, novas non paucas, in catalogum civium nostrarum retulerit [a].

Illustris Vir *Guilielmus SHERARD* exiguum numerum, sed perpulchrarum stirpium, in agro *Genevensi* & circa *Dolam* montem reperit, adque *synopsin stirpium exterarum* [y] *RAJI* coroliarii loco addidit.

J. Jacobus WAGNER fere ex *BAUHINIS* suum catalogum stirpium *Helveticarum* habet.

Johannes MURALTUS, nobili *Insubrica* stirpe natus, anatomen, chirurgiam, & medicinam coluit, artemque obtetriciam; neque tamen plantas undique neglexit, quarum plufculae in agro *Scaphufino*, & in *Toggicis* atque *Abbatiscellanis* alpidibus lectae, tum in *Lucumonio Rhetiae* monte, inque *Gottardo* [y], aliquæ etiam perraræ, per nuperos nostros labores confirmantur, ut *Paeonia*, & *Polygonatum perfoliatum*.

J. Henricus STÆHELIN in agro *Basileensi* non paucas stirpes detexit; Gramina cum *J. SCHEUCHZERO* communicavit, & ad novam plantarum circa *Basileam* nascentium enumerationem edendam se paravit, quæ tamen intercidit.

Theodorus ZWINGER clinica laude claruit, plantasque in agro patrio inquisivit; *VERZASCHÆ* etiam opus botanicum auctius reddidit.

Jacobus CONSTANT, cujus familia ad summos honores evecta est, pulchras plantas in *Alpidibus Valefiacis*, & in monte *Dolaz* legit, aliquas etiam *Laufannæ* in horto coluit. Enumerationem earum stirpium edidit, in qua aliquæ, nondum ab alio detectæ continentur, ut *Adiantum* verum.

Sub initia hujus, quod nunc vergit, seculi prior *J. Jacobus SCHEUCHZER* ad curam universæ hystoriæ naturalis, sed etiam potissimum rei herbariæ rediit. Itinera insignia eo fine suscepit: primo montes *Hacken, Surene- net & Ioch*, montesque *Coenobio Angelimontano* vicinos, *Frachumque* adiit. Altero *Rhetiam*, & montes *Gungzels, Spelugam, Malojam, Julium, Septimum & Segnes*. Tertio *Fabarias Thermas*. Quarto *Glaronensem* pagum, montes *Gungzels, Freyberg, Bärenboden & Fismatt*, hos *Uriorum*: inde *Gotthardum, Lucumonium, Crispaltum, Furcam*; denique *Gemmium* longissimo itinere superavit: tum altissimas valles *Ursariam, Medels, Rheinwald, & Lepontiae Valefiæque* suprema. Quinto *Frachum* montem, *Jugum* & partem agri *Bernenfis* paragravit. Sexto, ex quo omnium rarissimas stirpes reportavit, *Rhetiam* repetiit, & *Spelugam, Furculam, Malojam, Albulam*, altissima juga, conscendit. Denique septimo itinere montes *Brünig, Grindelwald, Gemmum, Valefiam inferiorem & Vaudensem* agrum percurrit. His laboribus, aliisque publice non celebratis, maximam penum stirpium *Helveticarum* collegit, earumque hystoriam molitus est. Id consilium anno 1721. aperuit [z]; idemque cum obiret, anno fere 1733. ad umbilicum produxerat, ut per epistolam *Clar. viri* mihi constat. Icones *FUCHSIANAS* addere constituerat, & suas aliquas, sed ea omnia moriens inedita reliquit. Neque tamen aut scripta undique interciderunt, aut plantæ ficcæ, quas mihi [a] consulere datum est. Hic interim princeps de stirpibus *Helveticis* auctor est [b].

Minor frater *Johannes SCHEUCHZER*, patris mei Successor in Cancellarii (*Landschreiber*) Comitatus *Badensis* officio, vir fuit solers & laboris patientissimus. Anno 1709. vallem *Sexamnam* (*Schams*) *Rhætorum* petiit, inque ea æstivos menses vixit. Ita opportunitas rei nata est, montium *Aviculae, Surfees, Tschieræ*

[x] p. 398. 399. 400.

[y] *Præf. ad Paradisum Helveticum* anno 1710. Tiguri editum.

[z] *Phil. Transf.* n. 421.

[a] Beneficio *D. J. SCHEUCHZER* *Johannis* filii.

[b] In *Itineribus alpinis* *Leidæ* editis.

Tschieræ & *Spelugæ*, altissimorum culminum, conscendendorum. Neque absque jactura publica hujus itineris historia intercudit, quam ad *Academiam Regiam Gallicam* Vir ILL. miserat. Alio itinere Italiam per *Gotthardum* montem adiit; *Regium* etiam *Switensium* montem conscendit. Finis laborum historia erit *Graminum*, ad quam *SHERARDUS*, *BREYNIUS*, *PETIVERUS* & *Antonius de JUSSIEU* Smyrnenfes, Madrasenfes, & Gallicas plantas addiderunt. Ita opus incredibile laboris natum est, neque enim unquam ullus mortalium adeo minute tot plantas difficillimas descripsit: icones etiam addidit fideles. Majora autem meditabatur, & a *MICHELIO*, a *DILLENIO* plurimis raris speciebus ditatus, aliis propriis laboribus collectis Graminum siccorum immensam & pulcherrimam collectionem reliquit. Plurimas novas species invenit, & plures obscuras ita constituit, ut adgnosci possint. Denique cum arborem in altissimæ *Rhæticiæ* monte depositam, certum Diluvii monumentum, in præcipitibus scopulis quæreret, pulmone suo tantam violentiam intulit, ut porro ne in turrim quidem ascendere valeret, verus suæ curiositatis martyr.

Hos junior viros ipse vidi, qui sequentur, mei sunt coætanei.

Antonius Mauritius CAPPELER catalogum stirpium montis *Pilati* edidit, qui posthumus cum reliqua ejus montis naturali historia nuper prodit [c]. In eo stirpes rariores varæ, & potissimum *Ruta tenuifolia* continentur.

Et nunc nunquam absque tristi recordatione memorandus *Benedictus STÆHELINUS* dicendus est, candidissima anima, sui commodi negligens, totus inquirendis rei naturalis thesauris addictus. In stirpibus per patriam suam detegendis adeo felix ejus industria fuit, ut a *VAILLANTIO*, gnaro iudice, pro prodigio sit habitus [d]. Potissimum autem plantis minimis, Fungis, Muscis & adfinibus definiendis incubuit, quorum icones a perito artifice paratas collegit. Quæ ipsi debeam, non possum paucis comprehendere, neque tamen licet longum opus multo sermone protrahere. Omnia sua mecum communicavit, stirpes ficcas, icones, Muscos, juvenemque me senior non minori modestia suspexit, quam seni pene puer debuissim.

Emanuel KOENIG, Collega *STÆHELINI*, nosterque olim amicus, in monte *Belchen* (qui *J. BAUHINO* *Ballon* dicitur) raras aliquas stirpes collegit, mecumque communicavit, sociusque non paucarum excursionum per *Basileensem* agrum fuit.

Johannes GESNERUS, supra quadragesimum annum intima mihi devinctus amicitia, ex magni *GESNERI* fratre ortus, a prima juventute ingenii, industriæ, laboris & modestiæ specimina edidit. Vix septemdecim annos natus anno 1726. per *Albulam* *Rhæticiam* *Clavennam* petiit, & per *Spelugam* montem, & *Elmenses* alpes in *Glaronensem* pagum rediit. Inde post *Belgicum* iter mecum magnam partem *Helvetiæ* & alpium occidentalium peragravit. Deinde anno 1729. per *Glaronenses* alpes iter fecit: anno 1731. in *Abbatiscellanas*, montem *Gamor* aliosque: anno 1734. in *Fractum* montem, & *Regium*: anno 1735. in montem *Brünig*, & *Gemmium*, vicinasque balneo *Leucensi* moles glaciales. Porro agrum *Tigurinum* studiose percurrit, Muscosque & Gramina, & quidquid est difficilium plantarum curiose collegit. Inde cum *Societas Physica Tigurina* hortum curæ sui Præsidis commisit, ad magnum opus accessit, & characteres plantarum pulcherrime æri incidendos curavit, quod eximium opus fini & perfectioni proximum est. Plurimas etiam mecum rariores plantas, & potissimum Muscos, communicavit.

Cl. le CLERC, præmatura morte abreptus, *Dolam* aliosque montes *Genevæ* vicinos invisit, ejusque herbæ siccæ mecum communicatæ fuerunt.

J. An-

[c] *Basil.* anno 1767.

[d] *Mémoir. de l'Acad.* ann. 1719.

J. Antonius DIVERNOI montes *Falconarium*, *Chafferon*, *Tête de Rang* felici industria peragravit, & inventa pariter mecum communicavit.

J. Jacobus HUBERUS & in agro Basileensi cum STÆHELINO & KOENIGIO plantas legit: & Basilea per Rhetiae montes *Lunæ*, *Albulam*, *Malojam*, iterumque per *Gotthardum*, *Furcam*, & *Grimfulam*, longo itinere suscepto, multas egregias stirpes collegit, quæ in meam collectionem transferunt.

Cl. Vir J. HOFERUS Graminum [e] in compendium contractam historiam edidit, & passim circa patriam Müllhusiam stirpes planitiei, in reliqua Helvetia vix notas, civibus nostris addidit.

Abrahamus GAGNEBIN, Medicus & Chirurgus in *Ferrariis vallis Erguel officinis*, juvenis in alpibus Delphinatus inque *Ruscinonensi Comitatu* pulcherrimas calidarum regionum plantas decerpit. Inde in montibus *Neocomensibus* & *Rauracis*, Episcopo Basileensi subjectis, plurimas raras & in Helvetia prius non visas stirpes eruit. Propriis etiam itineribus montes *Fractum*, *Grimfulam*, *Scheidak*, *Wetterhorn* & glacialia vallis *Grindelwald* & *Lauterbrunn* multo cum fructu adiit. Plurimas etiam mecum stirpes siccas communicavit, plantarumque a se visarum catalogos.

In amœnissimo Clar. BRUKERI *memorabilium Basileensium* opere, plantæ sponte nascentes, post priorum industriam, *Friderici ZWINGERI*, *J. Rud. STÆHELINI*, *Achillis MIEGII* opera auctæ recensentur. Et iste, quem ultimo loco dixi Vir Cl. plurima Gramina aliasque patrias stirpes ad me misit.

Vir Generosiss. H. B. De SAUSSURE Professor Genevensis per alpes *Sabaudicas*, per glacialia juga supra *Chamouny*, per vicinas alpes *Valesiacas*, montes *Mole*, *Dolaz*, aliasque *Juræ* juga, perque agrum patrium multa itinera suscepit, remque herbariam Helvetiæ, meosque thesauros ditavit.

Cl. D. WARNERUS de la CHENAL mira solertia & felicitate stirpes patrias conquirit, meque rogante, cum D. CHATELAIN, longo itinere trans *Gotthardum* montem, in *Insubriam Helveticam*, montemque *Generosum*, olim GESNERO laudatum, penetravit, perque *Spelugam* montem & *Rhætiæ* Basileam rediit. Ejus viri spolia in meam collectionem transferunt, a que ejus industria pleniorum plantarum circa Basileam nascentium catalogum exspectamus.

Cl. SCHINZIUS, GESNERI nostri nepos, alpes *Rhæticas*, & inter eas montem *Scalettam* & *Beverin*, & *Schein Schweitzensum*, aliosque non absque fructu peragravit.

Sic D. Jacobus DICK V. D. M. pariter me curante, cum *Abrahamo THOMAS* sylvarum custode, *Curiam*, *Spelugam*, *Clavennam*, *vallem Tellinam*, juga *Burmensia*, montesque *Trone* & *Fräla*, *Berninam*, altissimum montem *Septimum* adiit, inde per *Furculam*, *Misfaucum*, *Bellitionem*. alpesque *Grajas* & *Valesiam Rupem* rediit, multis rarissimis plantis ditatus. Porro alpes *Valesiacas* *Salanfe*, *Herbagere*, *Combe de Martigny* & *Valorsin* montem. Inde alpes vallis *Gastern*, aliasque impositas valli *Kienthal*, & regionem subalpinam circa *Spiez* utiliter peragravit.

Incredibile est, quantum montium Vir venerabilis *Abrahamus Ludovicus de COPPET* emensus sit. Paucos ex multis montes numero, *Montes Fouly*, hunc ditissimum, præcipitia *Grandvire*, *Montes Jeman*, *Darbon*, *Chaud Commun*, *Ovannaz*, *Alesse*, *Javernaz*, *Martinets*, *Richard*, *la Varaz*, *Enzeindaz*, *Arpille*, *Taveyannaz*, *la Paraz*, *Isenau*, *Pillon*, *Lioson dessus*, *Audon*, *Prapioz*, *Naye*, *Chaude*, *Ai*, *les Troués*.

D. CLARET Medicus Octodurensis, ex monte *Fouly*, monte *St. Bernhardi*, ex vicinis alpibus ad suam civitatem pertinentibus, ex beato denique agro *Octodurtenfi*, plurimas & pulcherrimas plantas detexit, mihi que misit.

Tom. II.

e

Cl.

[e] *Atl. Helvet.* T. II.

Clar. J. *Fridericus* NEUHAUS ex montibus *Neocomensium* & *Biennensium* : & D. D. TRIBOLET ex agro Bernensi mihi non vulgares stirpes collegerunt. D. POTT in montibus *Lambela*, *Reveneuse*, & *Tanieres*, Valesiorum plantas, me rogante, legit.

Cl. Chirurgus RICOV iteratis itineribus Valesiæ partem non exiguam bis & ter, montes vallis *St. Nicolai* altissimos & plantis rarioribus beatissimos *Schwenbühl*, *Oberstafel*, *Stok*; alio itinere montes *Sempronium*, *Rosboden*, *Stafelberg*; alio montes vallis *de Bagnes*, *le Bau*, *Mille*, *Grand Læs*, *St. Bernhard*; denuo montes vallis *de Lie*, & repetito montes *Nombrieux*, *Rosselenaz*, *Alesse*, *Fouly*, *Martinets*, *Prapioz* multo cum fructu adiit.

Hæc omnia operi meo inservierunt.

Sed neque illa datos relinquo sylvarum custodes, qui suo labore magnam partem alpium occidentalium, altissimarum, & asperrimarum superarunt.

Ita Petrus THOMAS vicinos montes *la Grandvire*, *Fouly*, *Jeman*, *Outre-Rhone*, *Martinets*, *la Varaz*, *Darbon*, *Sion*, *Serin*, *Varesay*, *Larzes*, *Sion*: sed etiam Valesiam planiorem in alpes usque *griseas*: iterum *St. bernhardi alpes* & *Col de Ferry*, vallem *D. Nicolai* adiit: iterum amplissimo itinere per montem *Sylvium* in vallis *Augustæ* partem *Ternanche*, inde per montem *D. Bernhardi*: alio itinere denuo in vallem *D. Nicolai*, ejusque montes *Findela*, *Stafel*, *Montemor*, *Trift*, *Auffées* excurrit.

Clemens CHERI montes *Ovanna*, *Surchamp*, *Richard*, *la Varaz*, *les Martinets*, *la Grandvire*, *Jeman*, *Fouly*, *Darbon*. HURNERUS M. *Col de Ferry*. JORDAN montes vallis *Ormond dessus*, *Audon*, *Prapioz*, *Culand*, *la Paraz*, *Dunggel*. MOREROD montes *Fouly*, *Alesse*, *Arbignon*, *Jeman*, *Val de Bagnes*, *Dent de midi*, & vallem *Eiriniam*. MOTTIER montes altissimos & glaciales *Chermontana*, & glacialia inter *Viège* & *Val de Bagnes* peragravit. C. JAUSSE in *Col de Ferry*, *St. Bernharde*, *valle Augusta*, & circa *Courmajor*; deinde in mont. *Pierre Platte* & vicinis alpibus ultimis stirpes eruit.

Denique Abraham THOMAS per *Val de Trient* ad *Chamouny* iter fecit; alio patrem in *vallem Nicolai* comitatus est; alio Clar. DICKIUM, jugumque *Burmiense*, & montes *Septimum* & *Berninam* conscendit; alio per *vallem Matten* & *Saas*, in montes *Angrogne*, *vallem Antigoriæ*, montes *Griseos*, *Grimfulam*, ad *Arolæ fontes*. Alio in *vallem Eirin*, montem *Ferpelo*, *Arola*, *Pragard*, *Rouxel*, *la Cretaz*, &c. inde in *vallem Ternanche* emerit, & per alpes interpositas in *Val de Bagnes*. Denuo per *Sylvium* montem, in *vallem Ternanche*, & montem *St. Bernhard* rediit; & iterato demum idem iter relegit.

Ita factum est, ut alpes occidentales, Valesiam inter & Italiæ valles, plurimis locis superatæ sint & percurse: & quod imprimis quærebam, loca hominibus litteratis inaccessa, summæque rupes sint spoliatæ, quas insolens eorum periculorum homo ne cogitatione quidem speraret adiri posse.

Facile dederò, non fuisse peritos Botánicos. Fuerant tamen mei in multis itineribus comites, & hæcenus didicerant, quæ vulgaria essent, quæ rariora. Neque absque eorum opera unquam plurimæ & pulcherrimæ plantæ erutæ forent, quas passim laudavi [f].

Demique non in Helvetia quidem natas, multas tamen perinde certas cives ab amicis exteris habui. Ex Anglia a DILLENIO olim, Muscos imprimis: nuper ab optimo HUDSONO. Ex Gallia a Clar. Viris COMMERSON, GERARD, GOUAN, DU CHESNE. Ex Germania a D. GRIMMIO Medico Eisenacensi, Muscos etiam imprimis numerosos & pulchros; alias plantas a D. WALBAUMIO, MARTINIO, WILlichio habui. Ex Russia a GMELINO. Ex Suecia dono REGINÆ LOUISÆ UDALRICÆ collectionem

[f] *Astragalus fessilis*, *Lychnis Globulariæ folio*, *Viola laciniata*, *Primula longissimo tubo*, *Gentiana lanuginosa fauce longe petiolata*, *Sempervivum luteum* &c.

nem stirpium ejus regni possideo. Ex Italia a *Julio PONDERA*, *Ferdinando BASSIO*, *Cl. ALLIONIO*, & *BELLARDO* plantas siccas habeo. Ex Austria & Hungaria uberrima copia, etiam rariorum plantarum, a *Clar. JACQUINO* missa est.

Supereft, ut de me ipso dicam, deque iis laboribus, per quos hactenus studui, non imperfectissimum opus colligere.

Vere anni 1728. *Basileæ* prima ejus initia nata sunt. Videbam me severissimæ artium medicæ destinari, amabam libros, vitamque sedentariam. Intelligebam male meæ valetudini consultum fore, si perpetuis studiis impallescere. Circumspexi, ut literariam eam pigritiam excuterem, non aliud inveni remedium, præter rei herbariæ studium. Ab eo ipso ad ambulandum, ad exercendum corpus, videbam me iri adactum. Myops natus eram, obnoxius sanguinis jacturis, speravi ea incommoda pertinacia laboris me superaturum. Incepi vicinos nobis *Basileæ* agros, non eos ingratos perreptare. Inde mense Julio & Augusto ejus anni, comite suavissimo *GESNERO*, per montana *Episcopatus Basileensis Biennam*; hinc *Lausannam*, *Genevam*, in montem *Salevam*, iterum per *Valesiam* in *Gemmium*, eo superato in vallem *Weisland*, perque *Jugum* montem altissimum in monasterium *Engelberg* adscendi, porroque per *Tigurum* & *Bernam Basileam* repetii. Ita prima stipendia longo, fere pedestri, neque infecundo itinere merui.

Eas plantas, quas legebam, nullo ordine, totas cum caractere naturali describebam, qualem nos *BOERHAAVIUS* docuerat, siccas plantas colligebam, legebam libros ad explicanda nomina utiles, sed tum demum & nomina addebam, & ordinem, a *BOERHAAVIO* sumtum, & synonyma, quando aliquot annorum labore mea penus increverat.

Anno 1729. ad magnum iter *Rheticum* me paraveram, quando fevera febris me in itinere & invasit, & diu detinuit; montem tamen *Vocetium*, & *Juræ* partem adii, quæ dicitur *Hauenstein*.

Anno 1730. cum aquas *Weissenburgenses* potarem, ea opportunitate usus vicinas rupes, & horrida sæpe præcipitia perreptavi, juga etiam *Waach* & *Gemschengrad* conscendi. Circa ea enim tempora absque omni vertiginis metu rupes difficillimas adibam.

Anno 1731. plurimum otium plantis dedi. Eo enim anno montem *Chasserrale*; deinde montes *Neumenen* & *Leitera*, tum *Stokhorn*, per inaccessas pene semitas, & montem *Gemmium* iterato superavi. Iterum sub autumnum in montem *Chasserralle* adscendi, & paludosa *Moratensia* percurri.

Anno 1732. in *ILL.* etiam olim *Viri Augusti Johannis de HUGO* gratiam glacialia montis *Grindelwald*, tum montem *Scheidek* superavi, *Valesiam* adiurus, nisi turbæ ejus *Reipublicæ* populares me absterruissent, montem tamen *Rothenhorn*, supra *Brienz*, conscendi; & in villa *SOCERI Method* longiuscule rusticatus, montem *Suchet*, *Juræ* altius culmen, & montes *valli Juratensi* impositos peragravi.

Anno 1733. per montem *Niesen* (*Nessiam*) in vallem *Frutingsensem*, per *Gemmium* montem in *Valesiam* excurri, ex ea per montana *les Mosses* in vallem *Simmiam* urbem patriam repetii.

Anno 1734. montana *Dessica* & montem *Chasserralle* denuo adii.

Anno 1735. præter labores potissimum in *Fungos* impenfos, non potui urbem relinquere, cum pessimæ variolæ omnium medicorum præsentiam requirerent.

Cum anno 1736. *Gottingam* vocatus me a Patria porro viderem abfuturum, ejus anni nullam partem negligendam esse putavi. Ergo vere vergente *Basileam* adii, cumque agrum, montes *Mutenz* & *Münchenstein*, & montem *Wasserfalle* *STÆHELINO*, *KOENIGIO* aliisque comitibus percurri. Inde cum nobilissimis viris, qui ab eo tempore ad primas in patria

patria dignitates evecti fuerunt, valles *Lauterbrunn* & *Grindelwald*, & montem *Scheideck* peragravi. Porro Genevam profectus montem *Dolaz*, & nobilem per suas stirpes montem *Thuri* conscendi. Iterum, longo itinere, solus, per *Tigurum* & *Aldorfium* in *Gotthardum* montem, inde per *Furcam* & *Grimfulam*, culmina alpium, iter feci. Plantas etiam Rhenanas legi, quas inter aliquæ sunt minime vulgares.

Cum Gottingæ nunc hortum conderem, plantas exoticas & indigenas colui, per agrum vicinum excurri, Fungos & adfines plantulas follicite legi, characteres, ut eos auditoribus demonstrabam, in adversaria retuli.

Anno 1738 sylvam Hercyniam adii, montemque *Bruclerum*, inde *Wernigerodam* & Specum *Baumannianam* [g].

Anno 1739. in patriam iter suscepit: in ea bis *Falconarium* montem & vallem *Dessiam* superavi: & montes *Arni* & *Hengst* Emmiæ vallis, denique montes *Obergurnigel* & *Neunenen* [b].

Anno 1741. iter in *Hercyniam* sylvam & *Bruclerum* montem, paulo diversum a priori, absolvi.

Anno 1742. Jenæ abfui, & eum minime sterilem agrum, sylvam *Welmesen*, montes *Kuniz* & *Sulzenfes* salinas, & montana versus *Bolwerk* & *Schlefreisen* adii.

Anno 1743. Hercyniæ sylvæ partem anteriorem percurri, montes supra *Ilefeld*, *Walkenried*, & *Altenstolberg*.

Anno 1744. denuo *Hercyniam* sylvam emensus, porro per *Wernigerodam*, mediamque *Hercyniam* sylvam, in montes *Auerberg*, *Kifhäuser* & *Altenstolberg* adscendi.

Anno 1745. patriam invisi, & *Sueviæ* prata, *Franconiæ* agros, montesque inter *Coburg* & *Wizenhausen* varios percurri.

Anno 1746. utiliter in *Cellensia* fabuleta, inque villam sapientis rustici supra *Schelplau* excurri, quo itinere multas fabulosas, & septentrionales stirpes collegi.

Anno 1747. denuo Hercyniæ sylvæ bonam partem vidi, & per *Wernigerodam* & *Quedlinburg* *Eislebiam* duosque lacus falsos adii, perque *Thuringiæ* campestria montemque *Altenstolberg* Gottingam redii.

Inde aucti labores non siverunt me porro longe ab Academia abesse: sed in patriam redux, paulum confirmata valetudine, anno 1753. in vallis *Emmiæ* intima, & ex ea, per altissima & fecunda prata montemque *Nollen*, *Interlacum* tendi.

Anno 1754. publica auctoritate *Rupem* missus, per prata montana, sub *Chamoseire*, in vallem *Ormond dessus*, & per montem *Danssex* gypseasque rupes, secundum torrentem *Gryonne*, in beatam vallem *Aquilejantium* redii; *Vaudensensem* agrum percurri.

Anno 1755. paludosa *Biennensia* & *Moratensia* petii, inde in villa *Mathod* rusticatione facta, in vallem *Juratensem* ejusque montes *la Dent* & *Montendre* adscendi.

Anno 1756. iterum novos falsos fontes petii, partemque finitimæ *Valesiæ* inferioris. Eodem anno vallem *Lauterbrunn*; ad ultimas usque glaciales rupes *Steinenberg* invisi: quæ non totis 24. horis post meam lentam & follicitam rhizotomiam ruinam dederunt, lateque collem faxis glaciæque scopulis texerunt.

Anno 1757. denuo ad fontes falsos redii, inde per *Chamoseire* in *Ormond dessus*, perque montem *Danssex*, vallemque *En Goufin*, *Agaunum*, & *Oëtodurum* iter repetii, adusque divitem raris plantis pagum *Branfon*.

Anno

(g) Id est *Iter Hercynicum*, cujus exstat historia Gotting. anno 1738. 4to. recensita in *Opusculis botanicis*.
(b) Id *Iter Helveticum* anno 1740. Gottingæ prodit.

Anno 1759. montes *Luan, Tompey, Forclettaz, Chapuisse, Enzeindaz, Ansex, & Percbe* adii; & sex annis, quibus salinis Reipublicae praefui, duobus, quibus etiam *Aquilejense* Gubernium rexi, in felici & calida regione frequenter per agros, pauludes & colles excurri.

Anno 1760. adii montes *Javernaz, Ovannaz, Pont de Nant, Richard, la Varaz, Boulaire, Enzeindaz, Panz Rossaz, Solaley.*

Anno 1761. vallem praealtam *les Mosses* & montem *Liozon dessus* petii, & in eo ipso monte expertus, neque equos mihi sufficere, neque proprias vires, ad adclivia superanda, mihi superesse; ita porro ab itineribus alpinis destituti, perque agrum humiliorem *Aquilejensem*, tum circa *Goumoens, Payerne, Bernam* & alibi, ut per alia officia licuit, in plantas inquisivi.

Quae ipse non potui, per alios praestare sum conatus. Itineribus, quae ultimo loco indicavi plerisque, etiam *Cl. HUBERO, la CHENAL, CHATELAIN & DICKIO* sumtus subpeditavi: ex qua quidem inpenfa nihil velim decedere aut gratiae, quam *Cl. viris* pro emenso labore debeo, aut eorum in publica commoda meritis.

Deinde ex humanitate *Clar. Virorum* factum est, ut *Augusti Johannis de HUGO, Viri ILL. & benedicti STEHELINI* totas stirpium collectiones per otium evolvere datum fuerit; tum id quod de herbis ficcis *Cl. BAUHINI* circa annum 1735. supererat. Nuper etiam officiis *Cl. GESNERI* & comitatus *Johannis SCHEUCHZERI* debeo, quod & gramina *Johannis SCHEUCHZERI*, & stirpes *J. JACOBI* per otium cum meis comparare datum sit: magna certe cum mea utilitate, cum graminum conspectus plurima mea dubia solverit, & non paucas species describere datum sit, quas nondum videram.

Ita stirpium siccarum non exiguus numerus paulatim natus est, quas omnes aut recentes, si omnino id fieri potuit, aut siccas incidi, lentem viam adhibui, characteres in adversaria retuli.

Fungorum icones curavi ad vivum delineandas, tabulasque pictas habeo supra quadringentas. Eo enim solo modo hae adeo brevis aevi plantulae hactenus servari possunt.

Libros legi plerosque & cum meis comparavi, *LINNÆANOS* etiam potissimum, tum ad genera, tum ad species.

Prius opus ante annos viginti & sex edidi, cum non sperarem, me in Patriam reversurum. Multa nunc in eo menda ipse adgnovi, in magnis generibus, *Astragalo, Hieracio, Allio, Orchide, Carice* magis conspicua. Saepe etiam, cum de stirpibus a me nunquam visis dicendum esset, & cum stirpes a summis artificibus lectas non auderem in catalogo civium Helveticarum omittere, factum est, ut ad mala exempla, aut nulla, non bonas darem historias. Multum duo homines dissident, quorum alter peculiare adnotationes edit, ad eas solas & paucas plantas, in quibus peculiare aliquid detexit: alter omnes alicujus regionis stirpes enumerare tenetur, quas, per naturam fere hujus studii, vix unquam omnes vidisse potuerit.

Ab eo tempore tanta contentione in supplendis stirpibus Helvetiae indigenis, neque a me visis, laboravi, ut per propria alienave itinera pene omnes viderim, praeter paucas aliquas [b], quas neque nunc vidi.

Quare characteres emendare, genera majora in ordinem redigere, nomina specifica perficere licuit. Species etiam praeter priores omnino circa trecentas quinquaginta in hac editione accesserunt, vere visae, praeter paucissimas, in quibus dubia earum ad civitatem Helveticam jura esse ipse adgnovi.

Tom. II.

f

Ita

[b] *Aquilegia montana*, flore parvo, *Thalictri* folio C. B.; *Enneaphyllos hirsuta*, *Quinquefolio* similis C. B. *Chamaecerasus montis Generosi* C. GSSNER.

Ita numerus civium natus est non minimus, neque ulla Flora, ut nunc amant vocare, ullius regionis aequè dives prodiit.

Non ideo aut patriam meam aliis regionibus velim praeferre, aut opus meum pro pleno & perfecto venditare: ab ea iactatione longe remotus sum.

In hac Helvetica stirpium historia plurima ubique desiderantur: ad minimas constantius studium, quas GESNERUS, STÆHELINUS, Clar. la CHENAL, GAGNEBIN & ego soli neque plurimis annis persecuti sumus. Requiritur ad earum cognitionem & otium, & firma valetudo, quae exentis Autumnii pluvias non metuat, neque hiberna frigora. Lichenes etiam potissimum alpinos minime exhaustos puto, sed neque Fungos, neque plantas Fungis adfines. Suspicio etiam campestres plantas & fabulosas circa Basileam & *Mulhusium*, & in *Valesia* latere: Germanicas Scaphusii & in *Turgovia*, calidarum regionum bene multas *Lugani*, *Locarni*, in valle *Tellina*, *Chiavennæ*; porro alpium orientalium & *Baldi* plantas in alpibus vallis *Tellinae* reperiri posse. In ipsis interioribus alpibus aliquas excelsissimi soli amantes stirpes detegi posse sperarem, si studiosus homo & gnarus per aliquot menses prope acidulas *Mauritianas*, aut in altissimo aliquo pago *Rhaetiae*, aut in *Tavernetta* montis *Sempronii*, commoraretur. Ita non cursim & inter molestos anhelitus summa culmina obiter salutaret: sed jugis vicinus per otium eorum divitias spoliaret.

Pari modo plurimum fructum sperarem, si *Leucæ*, aut *Seduni*, aut *Brigæ Valesiacæ*: aut *Lugani* in Helvetica *Insubria*, aut in vallis *Tellinae* vinetis, æstatem homo gnarus impenderet.

Utut sit, nostra tamen enumeratio hæcenus terminum aliquem figit, ultra quem cum voluptate posterius excurrent, nostræque penuri suas addere divitias gaudebunt. Et ego desidero superari, fatisque puto mihi decoris fore, si fundamentum ædificio straverim.

Supereff, ut rationem reddam mei laboris primumque de methodo dicam.

LINNÆANAM potuissim sequi, mihi que multi laboris, facere compendium; nunquam tamen potui a me obtinere, ut Gramina divellerem, ut ex sexus ratione simillimas plantas separarem, aliasve classes naturales lacerarem.

Quaesivi, ut quam plurimos ordines naturales in opus meum referrem, & puto esse non paucos. In eo hæcenus perfectionem methodi pono, ut similes plantae cum similibus ponantur, dissimiles separentur. Ita discrimen similibus stirpium longe facilius obtinetur, qui studii herbarii princeps finis est. Quare priora mea cogitata in eo tueor, ut ob unicam aliquam notam plantas caetera similes non divellam: ut *Alfinen* mediam ab ea, quae est *Hyperici* folio, ut *Geranium* *Cicutae* folio ab aliis *Geraniis* *decastemonibus*, ut *Seda* *isostemona* a *diplostemonibus*. Sed neque LINNÆUS severe suas leges observat, quoties habitui renituntur.

Cur ad ordines constituendos numero proportionem praeferam, alibi ostendi, neque consilii me poenitet, neque desunt, qui consentiant, Clarissimi Viri.

Genera magis & magis sentio plurima artificialia esse, neque ullam legem dari, ex qua definias, quantum discriminis ad duo genera separanda sufficiat. In iis ergo aliquam iudicii mediocritatem sum servavi, ut LINNÆUM saepe secutus, desererem, si quando non satis certae notae mihi se offerrent, ex quibus adfines species separarem. Minutiis, nectariis, punctis, fetis minus tribui.

In *speciebus* magis laboravi: in iis enim experientia docet, difficulter saepe aut cum certa ratione conjungi, aut separari vicinas stirpes, quae per intermedios quasi colores aliae in alias diffuant. Anxie ergo per omnes partes floris plantaeve quaesivi, ut dilucidas discriminis notas detegerem. Numerosa adeo exempla ejusdem stirpis, quoties licebat, consului, ut & mutationes detegerem, quas aetas adfert, & quae uni exemplo deessent, id alia supplerent. Colores non undique rejeci, qui non videam, cur in avibus & insectis notas specificas ingredi mereantur, non perinde in plantis. Satis vero facile est paulo peritiori botanico, distinguere, qui colores nominari mereantur, qui incerti sint, & variabiles. Raro flavus fallit, rarius ochroleucus, frequenter caeruleus & purpureus: & tamen caeruleum *Ronunculum*, flavum *Geranium*, ex solo colore satis adgnosceres. Notas plantarum in nomine, quantum potui, dilucide & latine collegi, ut barbara, dubiique sensus, vocabula vitarem.

Ita factum est, tum ob alia a me constituta genera, ut rarius, quam mavissem, Cl. LINNÆI nomina retinere potuerim. Trivialia, quae olim ipse Vir Clar. proscripserat, & RIVINUS satis bona dederat, nova creare nolui, cum nescio quid leviusculi in plurimis mihi videatur, & difficillimum sit, characteristicum aliquid in unam vocem stipare.

Synonyma in priori opere plurima congesti: & habeo in adversaria relatum numerum inmensum, ex quo Pinacem amplissimum compilare liceret. Cum vero ob novas stirpes, quae huic editioni accesserunt, viderem opus alioquin in justo voluminis molem increverit, & cum virium medicarum compendium multo uberius haberem, multa synonyma delevi, & fere aliquot nominibus bonarum iconum mihi satisfeci, *DIOSCORIDIS* & *PLINII* loca, in summam breviter contracta, inter notas recepi, ne veterum de plantis opiniones totae interirent, quas nuperi fere negligant. Plurimas plantas tamquam veras species recensui, quas LINNÆUS aut omisit, aut certe pro varietatibus habuit. Non improbo Viri ILL. consilium, qui nullam plantam inter suas species retulerit, quam non ipse vidisset. Id volo, non debere quidquam veritati stirpium decedere, quas IPSI videre non contigit, dum a gnaris hominibus lectae fuerint, & ita descriptae, ut artis magistri adgnoscant, ad naturam esse descriptas. Quare iis speciebus, quibus LINNÆANUM opus destituitur, notam † adjeci, uti asteriscum iis, quae post BAUHINORUM & SCHEUCHZERORUM labores primum a nobis in Helvetia lectae sunt.

In descriptione mediocritatem aliquam secutus sum, ut eas potissimum notas designarem, ex quibus quaeque planta dignoscitur. Breves descriptiones non sufficiunt, longissimae neque sine taedio leguntur, neque fere absque iconum auxilio vividas ideas in mente excitant. Vitium in multis superest, feminum manca descriptio: nempe femina alpina raro matura leguntur, quae praecocibus fere nivibus tegantur. Siccas stirpes paucas descripsi, cum pene omnes recentes viderim. Lente ubique vitrea duplici usus sum, non acriori microscopio, neque anatomen subtiliorem adgressus sum.

Figuras paucas dedi, cum plurimas & pulcherrimas plantas *Rupe* collegerim, pictoris auxilio destitutus. Orchides fere omnes depictas exhibeo, quod in iis a LINNÆO verissimae species expungantur, & auctoritas summi Viri, quae merito maxima est, etiam peritos homines eo abducat, ut eas plantas inter varietates ablegent, quae vere distinctae sunt species. Ita de quatuor ultimis *Epipactidibus* sentio, & de *Orchide musciflora*, atque *fuciflora*: nam multas alias, quas Vir Cl. conjunxerat, post maturiora consilia

sponte **I**PSE separavit, qui plurimas calidiorum stirpes non potuerit recentes vidisse, cum in septentrione, & pene sub 60. gradu, degat.

Ter mutatum paginarum numerum, & tres tomos necessitas dividere coegit, cum duabus in civitatibus hoc opus ederetur, neque possent paginae primi tomi praevideri, cum eodem tempore cum primo secundus ederetur. Plantarum tamen numeri continui decurrunt, & ad citationes sufficiunt.

Titulum libri mutavi, ut novum opus a priori facilius distingueretur.

Itaque, **L**ECTOR BENEVOLE, quae laboribus meis, & amicorum, sumptibusque meis, bona collegi, iis benigne utere, & quae provec̄ta aetas, & alieni labores non siverunt perficere, ea humaniter excusa.

BERNÆ d. 7. Mart. anno 1768.